

અધ્યાત્મ

વર્ષ-૪

અંક-૫

ફેબ્રુઆરી-૧૯૮૦

પરદેશના નવા નોંધાયેલ આજીવન સભ્યો

અધ્યાત્મના પરદેશના આજીવન સભ્યોની સંખ્યામાં ઉત્તરોત્તર વધારો થઈ રહ્યો છે. પ. પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીની દક્ષિણ આફ્રિકાની વિદેશયાત્રાના પરિણામે ત્યાં સારા એવા અધ્યાત્મના આજીવન સભ્યો નોંધાયા છે; તે સહુને અભિનંદન.

૨૯	શ્રી ડાહ્યાભાઈ ભીખાભાઈ પટેલ	ડરબન	રૂ. ૧૫૦૧
૩૦	,, શાન્તિલાલ કાલીદાસ પટેલ	ડરબન	,, ૧૫૦૧
૩૧	,, હીરાભાઈ ડાહ્યાભાઈ પટેલ	ડરબન	,, ૧૫૦૧
૩૨	,, હરિભાઈ ગોસાઈ	ડરબન	,, ૧૫૦૧
૩૩	,, વનમાલીભાઈ ગોસાઈ	ડરબન	,, ૧૫૦૧
૩૪	,, જગદીશચંદ્ર રતિલાલ મિસ્ત્રી	ડરબન	,, ૧૫૦૧
૩૫	,, અંબાબેન સી. ભોલા પ્રિટોરિયા		,, ૧૫૦૧
૩૬	,, જસવંતીબેન જી. પ્રિટોરિયા		,, ૧૫૦૧
	(,, પ્રીતમભાઈ એમ. જી. તરફથી)		
૩૭	,, એમ. ગગજી, પ્રિટોરિયા		,, ૧૫૦૧
૩૮	શ્રી મતી રશિમબેન ધીરુભાઈ મિસ્ત્રી	પ્રિટોરિયા	,, ૧૫૦૧
૩૯	શ્રી લીલાબેન શાંતિલાલ,	પ્રિટોરિયા	,, ૧૫૦૧
૪૦	,, જીજીભાઈ એસ. મિસ્ત્રી,	પ્રિટોરિયા	,, ૧૫૦૧
૪૧	ડો. એસ. ડી. મિસ્ત્રી.	મારશલ ટાઉન	,, ૧૫૦૧
૪૩	શ્રી મગનભાઈ ડાહ્યાભાઈ પટેલ	જેહાનીસ્બર્ગ	,, ૧૫૦૧
૪૪	,, મણિલાલ રતનજી,	ડરબન	,, ૧૫૦૧
૪૫	,, નરોત્તમભાઈ વનમાલી	પટેલ, ડરબન	,, ૧૫૦૧
૪૬	,, હગનભાઈ નારણભાઈ,	પીટરમરીટ્ઝબર્ગ	,, ૧૫૦૧

—*—

શ્રી યોગેશ્વરજી

આવ્યો મોહન

આવ્યો મોહન કૃષ્ણ સુરારિ,
જપની માળા લીધી સ્વીકારી.

અંતર આંગણિયામાં ઊભી,
રાહ ભેટી હું શ્યામલ ! તારી,
મીઠી મધુરી સુરલી વગાડી
પાપ-ત્રિતાપથી લીધી ઉગારી.

આલિંગન અંતરનું આપી
કર્મઝંથિયો દીધી કાપી,
કામણ કીધાં રાસ રમાડી
ધન્ય બનાવી જીવન-વાડી.

વિદેશની અવનવી ભૂમિ પર,
વજ્રમંડળને દિવ્ય ઉતારી,
મસ્ત બનાવી ધન્ય બનાવી,
પરમ ધામની પ્રાપ્તિ કરાવી.

—સર્વેશ્વરી

અધ્યાત્મ

આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ સ્થિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક
વર્ષ : ૪ અંક : ૫ છટક નકલ ૧-૫૦, વાર્ષિક લવાજમ
દેશમાં રૂ. ૧૫-૦૦ વિદેશમાં રૂ. ૧૨૫-૦૦ (વિમાનથી)

સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી શ્રી વિઠ્ઠલ પંજ્યા (મુંબઈ)
સર્વમંગલ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ શ્રી બાલુભાઈ ંહોરા (અમદાવાદ)
સાંઇકૃપા, જવાહર ચોક, ગોપાલકુંજના નાંકે શ્રી એ. વી. શાહ (મુંબઈ)
મણીનગર, અમદાવાદ-૮ શ્રી શાંતિભાઈ કનેરીયા (રાજકોટ)
તંત્રી-સંપાદક : શ્રી રાજેશભાઈ કાપડિયા (ભાવનગર)
શ્રી નારાયણ હ. બની પ્રકાશન અને પ્રાપ્તસ્થાન :
સહસંપાદક : શ્રી નાનુરામ દુધરેજિયા 'અધ્યાત્મ' પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી
શ્રી ભાઈલાલભાઈ છાટખાર સરહારનગર, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૧
શ્રી મણિભાઈ સી. શાહ તંત્રી, સુદ્રક અને પ્રકાશક :
નારાયણ હ. બની ફોન : ૨૮૬૬૩
સલાહકાર મંડળ : શ્રી સર્વેશ્વરી સુદ્રણસ્થાન :
રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
શ્રી રમણીકલાલ ભોળીલાલ શાહ લોખંડબંદર, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૧
(ભાવનગર)

'અધ્યાત્મ' અંગે સૂચનો

- ગ્રાહકોને :** ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
- * 'અધ્યાત્મ' જે આપને ગમ્યું હોય તે આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતા રહેશે.
 - * 'અધ્યાત્મ' દર માસની દસમી તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તે સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તે જરૂર મોકલી અપાશે.
 - * પત્રવહેવાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
 - * 'અધ્યાત્મ' અંગે કંઈ સૂચનો કરવાનાં હોય તે નિઃસંકોચ કરવા અનુરોધ.
 - * દર મહિનાની તા. ૮ સુધીમાં જે ગ્રાહકોનાં નામ મળી જશે, તેમને તા. ૧૦મીએ અંક રવાના કરવામાં આવશે.

અધ્યાત્મ

બરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો

વર્ષ : ૪

ફેબ્રુઆરી-૧૯૮૩

અંક : ૫

‘બ્રહ્મ સત્ય’નું રહસ્ય

‘બ્રહ્મ સત્યમ્’ બરાબર છે. તમે વારંવાર ‘બ્રહ્મ સત્યમ્’ બોલો છો તે પણ બરાબર છે. પરંતુ માત્ર એવું બોલ્યા કે રટયાજ કરશો અને એનો ભાવ નહિ સમજો તો કેમ ચાલશે ? એથી વિશેષ હેતુ શો સરશે ? બ્રહ્મ સત્યમ્નો ભાવ પણ સમજ લો. બ્રહ્મ સત્યં એટલે પરમાત્માજ સત્ય છે, અવિનાશી છે, અથવા સર્વત્ર અને સર્વે ક્ષણમાં રહેનારા છે. સંપૂર્ણ સૃષ્ટિમાં એજ વ્યાપક છે. અંદર અને બહાર બધે એમનીજ સત્તા છવાયલી છે. એ ત્રિકાલાબાધિત અને સનાતન છે. વળી સૌના આધારરૂપ છે. એમ સમજીને એ પરમાત્મા માં પ્રીતિ કરવાની છે, મનને એમનામાં જોડવાનું છે, અને એમનો અનુભવ કરવા કટિબદ્ધ બનવાનું છે. બ્રહ્મ સત્ય છે એવો નિશ્ચય કરીને એ પરમાત્માનોજ આશ્રય લેવાનો છે. એ ઉપરાંત, જીવનને સત્યમય, નીતિમય, ન્યાયમય, કરવામાટે પ્રયત્નશીલ બનવાનું છે. કારણકે સત્યરૂપી પરમાત્માની પ્રાપ્તિ અથવા અનુભૂતિ કેવળ વાતો કરવાથી, મંત્રનું પોપટપારાયણ કરવાથી કે બ્રહ્મ સત્યં બ્રહ્મ સત્યં એવું બોલ્યા કરવાથીજ નહિ થાય. પરમાત્મા સત્યસ્વરૂપ છે. એવું સમજીને એમને ઝોળખવા માટે કમર કરી, જીવનમાં સત્યની સ્થાપના કરવા અને અસત્ય, અન્યાય, અનીતિ, અધર્મ, અનાચારથી અલગ રહેવા કૌશિલ કરવી પડશે. અસત્ય અથવા પરિવર્તનશીલ

* અનુક્રમણિકા *

‘બ્રહ્મસત્ય’ નું રહસ્ય	૩	શ્રી યોગેશ્વરજી
શ્રીરામકૃષ્ણદેવની મધુરભાવની ઉપાસના	૫	નારાયણ હ. બની
ત્રેયાર્થી અને સદ્ગુરુ	૧૩	શ્રી ભાષલાલભાઈ છાટપાર
માનવજીવનનો રોગ તૃષ્ણા	૧૭	મણિભાઈ ર. દવે
ભક્તિ	૨૫	ઈશ્વરલાલ મ. શાહ
ગુરુ	૩૦	સાધુ પ્રીતમપ્રસાદદાસ
કામજી	૩૨	રણજિત પટેલ
શી રીતે	૩૩	‘કુમાર’
ઉર ગંગાને ઘાટે	૩૪	‘ત્રેયાર્થી’
વાર્તાકાર વિદ્વલભાઈને સન્માન્યા	૩૫	તંત્રી
પ્રિટોરિયાથી પત્ર	૩૭	તંત્રી
પ્રશ્નોત્તર	૩૮	શ્રી યોગેશ્વરજી
ભૂખનું સુખ	૪૧	હરીશ વટાવવાળા
પૂ. શ્રી. મોટાની સાધના	૪૫	અનુરાગી
પૂ. મોટાના જીવન પ્રસંગો ૨	૪૯	પ્રપન્નાલાલ કાજી
સાવિત્રી	૫૪	શ્રી આશા ત્રિવેદી
શ્રી. યોગેશ્વરજીની વાણી	૬૦	પ્રશાંત દવે
રામકથા	૬૧	શ્રી યોગેશ્વર

ક્ષણિક સંસારના વિષયોની મોહિનીમાંથી મનને પાછું વાળીને પરમાત્મામાં પ્રસ્થાપિત કરવું પડશે. જીવનના એવા આમૂલ પરિવર્તન-વિના પરમાત્માની પ્રાપ્તિ શક્ય નહિ બને.

અત્યારે તો એથી ઉલટું જ ચિત્ર ઉપસી આવે છે. બ્રહ્મને બદલે જગતને જ સત્ય માનીને વિવિધ વ્યવહાર કરો છો, સંસારના વિષયોની પાછળ પડો છો, અને એમના રસાસ્વાદમાટે કમર કસો છો. પરમાત્મા તો તમારા જીવનમાં દેખાતા જ નથી, અથવા દેખાય છે તો જરીક જેટલા; પૂજનસેવાના ખંડપૂરતા કે અંધપારાયણપૂરતા થોડાક વખતને માટે જ મર્યાદિત. બાકી દિવસના મોટા ભાગના વખત દરમિયાન તો એ અદૃશ્ય થઈ જાય છે અને એમની સાથે જાણે કે તમારો સંબંધ વિચ્છેદ થાય છે. જીભપરથી જોતાં ગમે તે લાગતું હોય પણ તમારા વ્યવહારપરથી જોતાં તો તરત જ જણાઈ આવે છે કે તમારે માટે તો સંસાર અને સંસારના રંગરાગ સત્ય છે. એમાં જ તમે ગળાબૂડ રૂબેલા છો. પછી 'બ્રહ્મ સત્ય' નો સાચો સ્વાદ તમને ક્યાંથી મળી શકે ?

'બ્રહ્મ સત્ય' કોનારે અને એ બ્રહ્મનો સાક્ષાત્કાર કરવા ચાહનારે જીવનને કેટલું વિશદ, વિનમ્ર અને નિષ્પાપ તથા નિર્દોષ રાખવું જોઈએ એની કલ્પના કરી શકો છો ? એની કલ્પના કરી શકતા હશે તો તમે સદ્ગુણી તથા સાત્ત્વિક તો બનશો જ, કિન્તુ સાથેસાથે તમારા આહારને પણ અને તેટલો અભિયુક્ત બનાવશો. એ દશામાં માંસાહાર તો કરી શકશો જ કેમ ? તમારા જીવનના ધારણ્ય-પોષણને માટે હિંસાના તત્વને અને તેટલું ઓછું કરશો.

બ્રહ્મને જ સત્ય માનનારનો જીવનવ્યવહાર કેટલો બધો અસાધારણ, અનેરો અને અલૌકિક બનશે તે જાણો છો ? સત્યસ્વરૂપ પરમાત્માનો એ સમસ્ત સંસારમાં સાક્ષાત્કાર કરશે. સૌની અંદર એમનું દર્શન કરીને સૌની સાથે સ્નેહ રાખશે, સૌની સહાયતાસારુ (અનુસંધાન પાના ૫૮ ઉપર)

શ્રી રામકૃષ્ણજીવની મધુરભાવની ઉપાસના.

નારાયણ હ. જાની

હિંદુ ધર્મમાં સાધનાના વિવિધ પ્રકારો બતાવવામાં આવ્યા છે, તેમાં જ્ઞાન, યોગ, કર્મ ને લક્ષિત મુખ્ય છે. આ લક્ષિતના પણ નવ મુખ્ય પ્રકારો છે લક્ષિતને માનસિકરીતે જે અનુકૂલ આવે તે અપનાવે છે; કારણ કે લક્ષિતને માણસના મન અને હૃદયના ભાવ સાથે સીધો સંબંધ છે.

શ્રી રામકૃષ્ણજીવની જીવનમાં સાધનાના વિવિધ તબક્કા આવ્યા. એમણે ગુઢા જુઢા પ્રકારે સાધના કરી. દાસ્યભાવે એમણે હનુમાનજીનો ભાવ ધારણ કરી, ભગવાન રામની ઉપાસના કરી. ત્યારે તેઓએ પોતાની જાતનું તાદાત્મ્ય શ્રી હનુમાનજી સાથે એટલું બધું સાધ્યું હતું કે હાલવાય છે કે તેઓને ગુઢાના ભાગમાં પૂચ્છનો નાનો સરખો ભાગ ઉપસી આવેલો. તે વખતે તેઓ હનુમાનની જેમ વૃક્ષની ડાળી ઉપર ચઢીને બેસતા ને કૃપો ખાતા.

આ કરતાં પણ, મા રાધાના સ્વરૂપે, મધુરભાવે તેઓએ કરેલી ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની સાધના ઘણી અદ્ભૂત હતી. આ સમયે તેઓ સ્ત્રીનો પોષાક પહેરતા એટલું જ નહિ, પણ એમનો વ્યહવારેય સ્ત્રીના જેવો જ થઈ ગયેલો.

કેટલાક લોકોને, ને ખાસ કરી પશ્ચિમના વાંચકોને એવું લાગે કે મધુરભાવની સાધના માટે સ્ત્રીનો પોષાક પહેરવાની શી આવશ્યકતા ? એવો પોષાક પહેર્યા સિવાય એવા ભાવની સાધના શું ન થઈ શકે ?

શ્રી રામકૃષ્ણદેવની મધુરભાવની સાધના તદ્દન તર્કસંગત હતી, એટલુંજ નહિ પરંતુ વેદાંતના તત્ત્વજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ પણ એને સમર્થન મળી રહે છે. વેદાંત શીખવે છે કે એક 'બ્રહ્મ' સિવાય જગતમાં બીજું કોઈ તત્ત્વ નથી. જગતમાં જે ભિન્ન-ભિન્ન આકારો ને સ્વરૂપો દેખાય છે, તે એક બ્રહ્મનો અવિ-ભાવ માત્રજ છે. એટલે બ્રહ્મને યથાર્થરૂપે જાણવા માટે સાધકે બ્રહ્મરૂપે દેખાતાં આ ભિન્નભિન્ન સ્વરૂપોથી ઉપર ઉઠવું જરૂરી છે. જગતનાં સ્થૂલ સ્વરૂપો એ કેવલ સૂક્ષ્મ મનના ભાવોની અભિવ્યક્તિ જેવાં છે, માણસમાં રહેલ અહં કે અસ્મિતાનો ભાવ સ્થૂલસ્વરૂપે જ્યારે વ્યક્ત થાય ત્યારે તે કાંતો પુરુષ સ્વરૂપે હોય; કાં તો સ્ત્રીરૂપે.

જ્યારે કોઈ વ્યક્તિ પોતાને પોતાનાથી વિભિન્ન જાતિની માનવા માંડે, ત્યારે જાતિ કે લિંગ ભાવનાથી તે ઉપર ઊઠી જાય છે. તેની જાતીય ભિન્નતાનો ભાવ નષ્ટ થઈ જાય છે. તેને પ્રતીતિ થઈ જાય છે કે આખરે જગતમાં દેખાતી ભિન્ન જાતિની પાછળ તો એક પરમ શક્તિ રહેલી છે. જેને કોઈ જાતિ નથી. જાતિ ભાવથી તે સંપૂર્ણ પર છે. આ દૃષ્ટિએ આપણે શ્રી રામકૃષ્ણદેવની મધુરભાવની ઉપાસનાને જોઈશું તો એમાં કશું અનુચિત નહિ લાગે. એમ કરવા પાછળ એમનો એક માત્ર ઉદ્દેશ તો પોતાની સાધનાના પ્રકાર સાથે બાહ્ય તેમજ આંતરિક રીતે, અભિન્નતાનો ભાવ અનુભવવાનોજ હતો; જે સ્ત્રીપોષક ધારણ કરવાથી પૂર્ણ થતો હતો. બાળપણથીજ રામકૃષ્ણદેવમાં આબેહુબ અભિનય કરવાની અદ્ભુત શક્તિ હતી. જો કે તે કેવલ રમુજ ખાતર. એમણે એકવખત શ્રી હુર્ગાદાસ પૈને એવી આબાદ રીતે, સ્ત્રીનો અભિનય કરી છેતર્યાં હતા કે તેઓ નાના ગદાધરને સ્ત્રીના વેષમાં બોલચાલમાં ઓળખીજ નહોતા શક્યા.

શ્રી હુર્ગાદાસે વાતવાતમાં એકવાર એવું કહ્યું હતું કે એમના ઘરની સ્ત્રીઓનું મોઢું લગ્ન પછી કોઈ પુરુષે કદી જોયુંજ નથી. શ્રીરામકૃષ્ણ તે વખતે નાના હતા. ગદાધર તરીકે ઓળખાતા. એમણે મનમાં નક્કી કર્યું કે શ્રી હુર્ગાદાસનો ફાંકો ઉતારી નાંખવો ને એમની સ્ત્રીઓની વચ્ચે જઈ આવવું.

એથી એમણે એક સાંજે ગામડાની સ્ત્રીનો પોષાક ધારણ કર્યો. પછી શ્રી હુર્ગાદાસની હવેલી ઉપર ગયા. હુર્ગાદાસે પૂછ્યું 'તું કોણ છે?' ને શું જોઈએ છે.?"

'હું' પાસેના ગામથી આવી છું ને મારા સંગાથના લોકો જતા રહ્યા છે. હું એકલી હવે મારે ગામ જઈ શકું એમ નથી. મને આજની રાત રહેવા દો તો સારું.' આ શબ્દો શ્રી ગદાધરે એવા સ્ત્રી અભિનય ને સ્વરે કહ્યા કે હુર્ગાદાસને કોઈ વહેમ પડ્યો નહિ. એમણે એને સ્ત્રીઓના આવાસમાં જવાની છૂટ આપી. ત્યાં સ્ત્રીઓ પણ ઓળખી શકી નહિ કે આ ગદાધર છે.

સાંજે ગદાધર ઘરે આવ્યા નહિ, એટલે ચંદ્રાવતીને ચિન્તા થવા માંડી. એમણે મોટાભાઈ રામેશ્વરને તપાસ કરવા મોકલ્યો. તો રામેશ્વરે ગદાધરના નામની શેરીમાં બૂમો પાડવા માંડી. ત્યાં તો ગદાધરે "ભાઈ, હું આવું છું." કહીને ઊભા થઈ બધી સ્ત્રીઓ વચ્ચેથી દોટ મૂકી. શ્રી હુર્ગાદાસે આ જોયું ને એઓ તો હસી હસીને ખેવડ વળી ગયા. એવી અદ્ભૂત શક્તિ રામકૃષ્ણ દેવમાં નકલ કરવાની હતી.

સાધનાના પ્રારંભના તબક્કામાં, કદીક તેઓ પોતાને કૃષ્ણભક્તિના ભાવમાં, કૃષ્ણ વિરહમાં ધૂરતી બાલવિધવા સ્વરૂપે કલ્પતા. એ વખતનો એમનો વ્યવહાર અને વર્તન

તેમજ સ્વભાવ સ્ત્રીના જેવો મૃદુ ને મીઠો બની જતો; એમ જોનારાઓને લાગતું. સાચી વાત એ હતી કે શ્રી રામકૃષ્ણ-દેવમાં એવી અદ્ભૂત વિશેષતાઓનું સંમિશ્રણ હતું કે કદીક તેઓ સાવ પુરુષ જેવા લાગતા, તો કદીક સંપૂર્ણ સ્ત્રી જેવા. કદાચ એમ થવાનું મુખ્ય કારણ એ હોઈ શકે કે જાતિભાવની ભિન્નતા દર્શાવતાં લક્ષણો એટલા બધાં અદ્ય હતા કે તેઓ સરળતાથી ગમે તે જાતિનો ભાવ ધારણ કરી શકતા.

જ્યાં સુધી શ્રી રામકૃષ્ણ ભૈરવીના પુત્ર તરીકેના ભાવમાં હતાં ત્યાં સુધી તેઓમાં પુરુષભાવ પ્રધાનપણે હતો. એ વખતે એમને મધુરભાવ જરાય ગમતો નહિ; કારણ કે એક સમયે ભૈરવીએ ભગવાન કૃષ્ણના પ્રેમને વ્યક્ત કરતું ભજન ગાવા માંડ્યું કે તેઓ ઓલી ઊઠ્યા, “ અરે, બંધ કરો.”

શ્રી રામકૃષ્ણના જીવનમાં એ પણ જોવામાં આવે છે કે જેવા પ્રકારની સાધના તેઓ કરતા, તે સાધનાને અનુરૂપ લાલ, સફેદ કે ભગવો વેષ પણ ધારણ કરતા. એ દૃષ્ટિએ જોઈએ તો ભગવાન કૃષ્ણને ગોપીઓના મધુરભાવે ભજવા માટે તેઓ સ્ત્રીનો પોષાક પહેરે તે તદ્દન યથાર્થ લાગે છે. એથી ભિલટું જો એમણે એમ ન કર્યું હોત તો કહેવાત કે લોકોપવાદને ભયે એમણે એમ ન કર્યું હોય. એમણે કદી એવા અપવાદની પરવા કરી નથી તેઓ દૃઢપણે માનતા ને કહેતા કે સાધનામાં આંતરિક તેમજ બાહ્ય એકતાનતા હોવી ખૂબ જરૂરી છે અંતરના અંતરતમમાં પણ પ્રભુને છેતરવાનો કોઈ સૂક્ષ્મ ભાવ ન હોવો જોઈએ. જેવું માનીએ તેવુંજ આચરવું એ સાધનાની શીઘ્ર સફળતા માટે અતિઆવશ્યક છે.

આમ શ્રી રામકૃષ્ણદેવે મધુરભાવની સાધનાનો પ્રારંભ

કર્યો. તે માટે એમણે મથુરબાબુને સ્ત્રીનાં વસ્ત્રો લાવી આપવા કહ્યું. મથુરબાબુ એમને માટે બનારસી શેલુ, ચણિયો ને ચોળી લઈ આવ્યા એ ઉપરાંત એમને માટે સોનાના ઘરેણાં ને વાળ માટેનો ચોટલો પણ ખરીદી લાવ્યા. એમની આ પ્રકારની સાધનાએ લોકોમાં અનેક પ્રકારની અફવાઓ જન્માવી. પરંતુ રામકૃષ્ણદેવ તેમજ મથુરબાબુએ એ તરફ જરાય લક્ષ આપ્યું નહિ.

જેવાં એમણે ગોપીભાવને અનુરૂપ વસ્ત્રો ધારણ કર્યાં કે એમનું સમસ્ત મન-વધુ ને વધુ સ્ત્રીભાવમાં એકરૂપ થવા માંડ્યું. તે વખતે જેમણે એમને જોયા, તેમને પણ ભારે આશ્ચર્ય થયું! તેમની ચાલ, ભાષા, અભિનય અરે શારીરિક ચિહ્નો પણ સ્ત્રીજેવાં દેખાવા લાગ્યાં! આ અવસ્થામાં કદીક તેઓ રાણી રાસમણિના જનબાગાર જિલ્લામાં પહોંચી જતા અને ત્યાં કુટુંબના સ્ત્રી-સભ્યો સાથે, સ્ત્રી તરીકે રહેવા લાગતા. ત્યારે ત્યાંની સ્ત્રીઓને ભાગ્યે જ લાગતું કે તેઓ ખરેખર તેઓમાંના એક નથી. એવું પણ બનતું કે મથુરબાબુના એકાદ જમાઈ તેની પત્નીને તેડવા આવી ચડતા ત્યારે રામકૃષ્ણદેવ એ છોકરીના વાળ સુંદર રીતે ઓળી આપતા ને તેને સુંદર રીતે શણગારતા એટલું જ નહિ, પરંતુ એક અનુભવી આધેડ સ્ત્રીની અદાથી એને પોતાના પતિ સાથે એક પત્ની તરીકે કેવી રીતે ઓલવું ચાલવું તથા કેવો સરસ વ્યવહાર કરવો જોઈએ તેની શિખામણ પણ આપતા. પછી એ છોકરીનો હાથ પકડી એના પતિ પાસે દોરી જતા અને ત્યાં બંનેને એકલાં છોડી, પાછા ફરી જતા.

હૃદયે પાછળથી એનું વર્ણન કરતાં કહ્યું છે કે જ્યારે શ્રી રામકૃષ્ણદેવ સ્ત્રીઓના સમુદાય વચ્ચે ઘેરાયેલા રહેતા, ત્યારે

એમના ગમે તેટલા નજીકના સગા કે પરિચિત પણ તેમને પ્રથમ નજરે ઓળખી શકતા નહિ. એકવાર મથુરબાબુ મને સ્ત્રીઓના આવાસમાં લઈ ગયા. પછી પૂછ્યું 'આમાં તમારા મામા કોણ છે તે 'શું મને કહી શકશો?' અને ઘણાં વર્ષો સુધી એમની સાથે રહ્યા છતાં ને તેમની રોજબરોજ સેવા કર્યા છતાં હું તેમને જલદીથી ઓળખી ન શક્યો. શ્રી રામકૃષ્ણદેવ દરરોજ સવારે પૂજા માટે પુષ્પો ચૂંટવા છાબડી લઈ બહાર નીકળતા. આ સમય દરમ્યાન અમે તેમનું નિરીક્ષણ કરતા તો જણાતું કે આ સમય દરમ્યાન સ્ત્રીઓની જેમ તેઓ હંમેશ ડાબો પગ જ પહેલો ઉપાડતા "

૧૮૬૪ ના વર્ષમાં દુર્ગાપૂજાના દિવસો દરમ્યાન શ્રી રામકૃષ્ણ સ્ત્રીઓનો પોષાક પહેરતા. એટલું જ નહિ. પરંતુ મથુરબાબુની ઘરની સ્ત્રીઓની સાથે પૂજામાં ભાગ લેતા. પહેલા દિવસની પૂજા પછી શ્રી રામકૃષ્ણને ભાવ સમાધિ થઈ ગઈ ને તેઓની બાહ્યચેતના સંપૂર્ણ લુપ્ત થઈ ગઈ. એક બાબુ આરતીનો સમય થઈ ગયો હતો ને બીજી બાબુ રામકૃષ્ણદેવની સ્થિતિ આવી હતી. એટલે મથુરબાબુનાં પત્ની જગદંબા દાસીની સ્થિતિ મૂંઝવણભરી બની ગઈ. હવે શું કરવું એની ચિન્તામાં હતાં. શ્રી રામકૃષ્ણદેવને તેઓ આવી સ્થિતિ માં એકલા છોડી જઈ શકતાં ન હતાં કારણ કે અગાઉ એકવાર આવી સ્થિતિમાં તેઓને છોડી જવાથી સળગતા કેલસા ઉપર પડી જવાથી ખરાબ રીતે દાઝી ગયા હતા.

આથી, કેઈ આંતરિક આકસ્મિક પ્રેરણાથી દોરવાઈને શ્રી જગદંબા દાસીએ શ્રી રામકૃષ્ણના શરીર ઉપર કીંમતી આભુષણો પહેરાવતાં કહેવા માંડ્યું "મા દુર્ગાની આરતીનો સમય થઈ ગયો છે, તમે 'મા'ને પંજો નાંખવા શું નહિ આવો?"

શ્રી જગદંબા દાસી બાણતાં હતાં કે જ્યારે પણ રામકૃષ્ણ દેવ આવી રીતે ભાવસમાધિમાં બાહ્ય ચેતના ખોઈ બેસતા ત્યારે તેમને ફરીથી ભાનમાં લાવવા માટે એમના કાનમાં, વારંવાર તેમના ધ્યાનના વિષયનો મંત્ર કે નામ બોલવાથી તેમની બાહ્ય ચેતના ફરી આવતી. આથી થોડીજ વારમાં શ્રી રામકૃષ્ણદેવ ભાનમાં આવ્યા ને આરતીના આરંભ સાથે, આમર લઈ મા દુર્ગાને વાયુ ઢોળવા માંડ્યા.

એ વખતે શ્રી મથુરબાબુ એકાએક અંદર આવ્યા. દુર્ગા પૂજામાં પુરુષો એકબાબુ લાઈનમાં બિલા રહે ને સ્ત્રીઓ બીજી બાબુ, આવો શિરસ્તો હોય છે. એમણે પોતાની પત્નીની બાબુમાં, સુંદર પોષક અને આભુષણો ધારણ કરેલ કેઈ અબ્બણી સ્ત્રીને માદુર્ગાને આમરથી વાયુ ઢોળતી જોઈ. એમણે માન્યું કે પડોશમાંની કેઈ શ્રીમંત સ્ત્રી ઉત્સવમાં ભાગ લેવા આવી હશે. આરતી પૂરી થતાં શ્રી મથુરબાબુ તેમની પત્નીની પાસે ગયા ને પૂછવા લાગ્યા કે તે અબ્બણી સ્ત્રી કોણ છે? જગદંબા દાસીએ હસતાં હસતાં કહ્યું કે "અરે, શું તમે એમને નથી ઓળખતા! એ તો શ્રી રામકૃષ્ણદેવ છે."

મથુરબાબુએ કહ્યું, "અરે, એ ન ઈચ્છે તો, એમને ઓળખી શકવા કેઈ સમર્થ નથી." મધુરલાવની સાધનામાં શ્રી રામકૃષ્ણદેવ ભગવાન કૃષ્ણને ગોપીલાવથી, વિરહની વ્યાકુળતાપૂર્વક ભજતા. એમને વિરહની લાગણી એટલી બધી ઉત્કટ થતી કે તેઓ કૃષ્ણ વિરહમાં સતત રડતા, ખાવાનું ભૂલે હતા અને એમના ઝંવાટામાંથી પરસેવાને બદલે કેઈ કેઈ વાર લોહી વહેવા લાગતું. મા રાધાને તેઓ ખૂબ પ્રેમ ને વ્યાકુળતાપૂર્વક પ્રાર્થતા કે કૃષ્ણદર્શન માટે સહાય કરે. પરિણામે એમને મા રાધાનાં અને ભગવાન કૃષ્ણના કેટલીય

વાર દર્શન થયાં. એક વખત તેઓ શ્રીમદ્ ભાગવત સાંભળી રહ્યા હતા ત્યારે એમને એક અદ્ભુત અનુભવ થયો. ભગવાન કૃષ્ણના શ્રીચરણોમાંથી પ્રકાશનો એક લીસોટો દોરડાની જેમ નીકળી ભાગવતના પુસ્તકને સ્પર્શી શ્રી રામકૃષ્ણદેવના હૃદયમાં પ્રવેશ્યો. આ અનુભવ ખાસ્સા સમય સુધી ટકી રહ્યો. આ પ્રકાશનો ત્રિકોણી જાણે કે સૂચવતો હતો કે ભગવાન કૃષ્ણ, શ્રીમદ્ ભાગવત અને રામકૃષ્ણદેવ પરસ્પર જોડાયેલા છે. પાછળથી શ્રી રામકૃષ્ણદેવ કહેતા “આથી મને ખાત્રી થઈ કે ભાગવત, ભક્ત અને ભગવાન બધા એક જ છે.”

મધુરભાવની આ ઉત્કટ સાધનાના પરિણામે શ્રી રામકૃષ્ણદેવને ભગવાન કૃષ્ણનાં દર્શન થયાં. હિંદુ ધર્મશાસ્ત્રોનાં વચનોની સત્યતા એમણે પોતાના જીવનમાં આમ પ્રત્યક્ષ અનુભવી.

અનન્ય શ્રદ્ધાની સાધકને સર્વ પ્રથમ જરૂર છે.

* * *

પરમ ગુરૂને શ્રદ્ધાથી સ્વીકારી તેને અનુભવવાનો યત્ન કરે જગાડવાનો યત્ન કરે તેમાં જાગવાનો યત્ન કરે તે ભક્ત.

શ્રેયાર્થી અને સદ્ગુરુ

ભાઈલાલભાઈ ઘાટખાર

સ્વ-બોધ પ્રત્યે જાગૃતિ

વિવેકબુદ્ધિયુક્ત જિજ્ઞાસુ સાધક પ્રેયપથના પ્રિય પ્રવાસે ન રહેતા શ્રેયપથના સાધનામાર્ગે હોય છે. મન, વચન અને કર્મની વિશુદ્ધિ માટે પ્રેરક, પોષક અને પુનિત કાર્યો કરવા લાગતાં, ઉદ્ધર્વગતિ દ્વારા, તે અવશ્ય અવિદ્યામાંથી મુક્તિ પામે છે. પ્રકૃતિના વિકાર-વિલાસ પ્રત્યે શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુ અનાસક્ત હોય છે. તેને માટે તે શુદ્ધ અંતઃકરણનું નિર્માણ કરવા વાળાં સ્વ-સ્વરૂપના બોધ માટેનાં કર્મોજ સ્વધર્મ બની રહે છે.

‘શુદ્ધ નિરાકાર તત્ત્વની જ્ઞાનપ્રાપ્તિ’ અને તેમાં સુસ્થિર પ્રતિષ્ઠા એ જિજ્ઞાસુના જીવનની પરમ સાધના હોય છે. આ સાધના પરિપૂર્ણ રૂપે સાર્થક થતાં તે તેને આત્માના આનંદ-સ્વરૂપની ઓળખ તરફ દોરી જાય છે. પછી આત્મચેતનાના અસીમ વિસ્તરણમાં, જિજ્ઞાસુ સાધકને શોકની છાયામાત્રથી મુક્ત એવા વિશુદ્ધ આનંદનો અનુભવ રહે છે. આત્માના સામિપ્યવાળાં-સાધકના સુખપ્રાપ્તિનાં તમામ પ્રકારનાં સાધન તેને સ્થિર, સૂક્ષ્મ, નિરંતર અને ગહન આનંદ બક્ષે છે.

ઋણાનુબંધે મિલન

શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુ સંસારની ચિરચાત્રામાં અજંપાપૂર્ણ અભિપ્સાથી ધૂમાધૂમ કરતો રહે છે; પરંતુ જેમનામાં ગુરુભાવ આપોઆપ સહજ જાગી ઊઠે તથા મન-પંખી માળો બાંધવા તલસી ઊઠે એવી સંત-વિભૂતિનો મેળાપ થઈ જતાં તેની દોડ અટકે છે. ઋણાનુબંધે પ્રાપ્ત તે સંત-વિભૂતિ દ્વારા જિજ્ઞાસુનો સ્વીકાર થતાં તેની સાધનાને ફૂલ બેસે છે. મેળાપ પછીનો

સહવાસ કે સહચાર જિજ્ઞાસુના જીવનને અમૃત સમાન મધુર બનાવી દે છે અને ક્રમે ક્રમે તેને સર્વાંગ સંપૂર્ણ અને સાર્થક બનાવે છે.

સદ્ગુરુ મળતાં એમને પરમાત્મા માની સર્વસ્વનું સમર્પણ કરવાનું રહે છે. સદ્ગુરુનો 'શબ્દ' એ પરમાત્માનો જ 'શબ્દ' છે, એવી શ્રદ્ધાયુક્ત તૈયારી શ્રયાર્થી જિજ્ઞાસુની થઈ જાય ત્યારે સદ્ગુરુની કૃપા પમાય છે.

શ્રેયમાર્ગના પાયા

(૧) ઉચ્ચ આદર્શોનું સેવન અને અમલીકરણ (૨) શુદ્ધ આચરણનું પાલન (૩) વિશુદ્ધ વિવેકપૂર્ણ વ્યવહારની સમજ અને (૪) સ્વ-સ્વરૂપના ઓધ માટેનો પુરુષાર્થ—શ્રયમાર્ગના આ ચારેય પાયાથી—જીવન ઇમારતને ઊભી કરવામાં, જિજ્ઞાસુને સારાય જીવન દરમિયાન સદ્ગુરુ દ્વારા પ્રેરણા અને બળ મળે છે અને સદ્ગુરુની કૃપા પ્રાપ્ત થતાં તેના મનની મંજરીઓ મહોરી ઊઠે છે અને તેના આત્માને કૃપણો કૂટે છે.

પ્રકાશમણિ સદ્ગુરુ

કરુણા, ઋગુતા, ભક્તિ, સુખદુઃખમાં અડોલવૃત્તિ એટલે કે સમતા અને શીલ—એ સદ્ગુરુની સંપત્તિ છે. શુદ્ધ, પુદ્ગ, આનંદમય, પ્રેમમય, સત્યશીલ, આત્મજાગૃત, જીવનમુક્ત સદ્ગુરુ મુક્તિનું દ્વાર ખોલી દે છે. અને એમની છત્રછાયામાં પરમાત્માની છત્રછાયાની અનુભૂતિ થાય છે.

જિજ્ઞાસુ શિષ્યના જીવનવિકાસમાં સહાયરૂપ થનાર અને ચિરકાલીન સાથ આપનાર સદ્ગુરુ સંસારમાં તેને માટે એક માત્ર આધાર-સ્વરૂપ પરમ દેવ છે. જીવન-આકાશમાં મંગળ-મૂર્તિ સદ્ગુરુ સૂર્યરૂપે પ્રકાશી, અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાંથી બચાવી, પગલે પગલે પ્રકાશના પુંજ પાથરે છે; અને એમના માર્ગદર્શન તળે શિષ્યનું જીવન પળે પળે ઉર્ધ્વગામી બની,

શ્રેયમાર્ગને પંથે પળતાં, પરાત્પર શક્તિ સાથે સંયોગ સાધે છે.

અરૂપ પરમ તત્ત્વનું કોઈ સાકાર સ્વરૂપ હોય તો તે મંગળમૂર્તિ સદ્ગુરુ છે. આવા સદ્ગુરુ 'પરમ' નો માર્ગ બતાવે છે અને જિજ્ઞાસુ સાધક તે માર્ગે દૃઢતાથી ચાલે તો તે 'પરમ' ને અવશ્ય પામે છે. આરંભથી અંત સુધી જેની મહાનતા શાશ્વત હોય એવા તો સદ્ગુરુ અને પરમાત્મા માત્ર જ છે.

સદ્ગુરુના સેવનથી મનુષ્યના અંતરતમમાં 'નિજ' સ્વરૂપ પ્રકટ થાય છે. ગુરુકૃપાથી અજ્ઞાનરૂપી પડદો હટી જતાં જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશમાં જિજ્ઞાસુ સાધકને પ્રતીતિ થાય છે કે વિશ્વ અને પરમ તત્ત્વ-જગત અને જગદીશ-બંને પોતાના ઘટમાં જ છે અને તે ઘટ ઘટમાં વિરાજી રહેલ છે.

સદ્ગુરુનો પારસસ્પર્શ

સાધકની ઐહિક એષણાઓની પરિવૃત્તિ અને પારલૌકિક શ્રેયની પ્રાપ્તિના પંથમાં તેને સહાયભૂત થનાર સદ્ગુરુ તેના વ્યક્તિગત જીવનમાં એક મહાન અવતાર સ્વરૂપે આવે છે અને સ્વરૂપ-બોધને અનુકૂળ થાય એવું અંતઃકરણ નિર્માણ કરવામાં મદદરૂપ થાય છે. "શુદ્ધ તત્ત્વની જ્ઞાનપ્રાપ્તિ" રૂપી પરમ લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવામાં અને શાન્ત તેમજ પ્રસન્ન ચિત્તે જીવનના તમામ ક્ષેત્રે વ્યવહાર કરવામાં, હૈયાંની હૂંફ આપતો સદ્ગુરુનો સંગ જિજ્ઞાસુ શ્રેયાર્થીને મદદરૂપ થાય છે અને તેને જીવન સાહૈય તરફ દોરી જાય છે. સદ્ગુરુ મનુષ્યને આંતરિક સૌંદર્યની મૂર્તિ બનાવી દેનાર કીમિયાગર છે. એમની કૃપાનું કિરણ મનુષ્યમાં પ્રકૃતિ-રૂપાંતર કરી દે છે. ખરા ગુરુ પોતે કદાપિ માન-પૂજા ઈચ્છતા નથી. હજારો શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુઓને માર્ગદર્શનો આપ્યા કરે છતાં ગુરુપદના મોહથી દૂર રહી ગુરુપદ કદી પણ ધારણ કરતા નથી—ભલે

પછી શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુઓ એમનામાં ગુરુભાવનું આરોપણ કરી પોતપોતાનો વિકાસ સાધે.

પરમ તત્ત્વ સાથેના તૃપ્તિ ગયેલા—શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુના મનના-તારને સદ્ગુરુ સાંધી આપે છે. સદ્ગુરુ રૂપી પારસ-સ્પર્શના નિરંતર સેવનથી શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુ કાળક્રમે પુદ્ગ પોતે પણ પારસમણિ બની જાય છે. બધાં ઐહિક અને પાર-લૌકિક સુખ એકત્રિત થાય તોપણ તે સદ્ગુરુની કૃપાની તોલે આવી શકતાં નથી. સારના પણ સાર જેવું આત્મજ્ઞાન કરાવવા સદ્ગુરુ શ્રેયાર્થી જિજ્ઞાસુના હૃદયનું રૂપાંતર કરી દઈ તેને શુદ્ધ, નિર્મળ અને પવિત્ર બનાવી દે છે.

જન્મજન્મ-આંતરની આ ચિરયાત્રામાં મનુષ્ય માટે એ ઘડી વિશ્રામનું કોઈ સ્થળ હોય અને સદૈવ શાન્તિથી ઠરીઠામ બેસવાનું કોઈ ઠેકાણું હોય તો તે સદ્ગુરુનો સંગ છે. સંતપ્ત અરણ્ય સમા સંસારક્ષેત્રે તૃપિત મનુષ્ય માટે સદ્ગુરુ જ એક મીઠી વીરડી સમાન છે. સદ્ગુરુનો સંગ કરનાર મનુષ્ય જીવનમાં શાંતિ મેળવી ધ્રુવપદને પામે છે. પરમાત્મ સ્વરૂપ સદ્ગુરુ વ્યક્તિ તેમજ સમિષ્ટ માટે પૂર્ણતાનો પ્રકાશપંથ પ્રગટ કરે છે.

શ્રેયાર્થીની શ્રદ્ધાચુકત સાધના

ગુરુ પોતાને ઘડ્યા કરે અને પોતે કૃષા પાર્થિવ તત્ત્વોથી ખેંચાઈ જાય નહિ, એ જ શિષ્યની પળે પળની પ્રાર્થના હોય છે. તેને મન તો પોતાનો આંતર-વૈલવ એ જ તેનું સર્વસ્વ હોય છે અને તેને સુહરુ બનાવવાની સાધના ગુરુ સહાયે તે કરે છે; તેવી સાધનામાં અન્ય સમાનધર્મીના આંતર વૈલવનાં દર્શન કરી તેને મૂલવવાની ક્ષમતા હોય છે. સદ્ગુરુ પ્રેરિત જિજ્ઞાસુ સાધકની અખંડ સાધના તેને સત્, ચિત્ અને આનંદ સાથે એકરૂપ બનાવી રહે છે. અને તેને મૃત્યુજય બનાવી દે છે.

માનવજીવનનો રોગ તૃષ્ણા....

મણિભાઈ ર. દવે

લગવાન બુદ્ધે પોતાના જીવન દર્શન વડે શોધી કાઢ્યું કે મનુષ્યનું હૃદય તેને કાયમ સતાવનારી તૃષ્ણામાં રહેલું છે. કોઈપણ માણસ ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં જીવતો હશે, પરંતુ તે તૃષ્ણાથી તો પીડાતો જ હશે. રાયથી માંડીને રાંક સુધી બધાં એકસરખી રીતે તૃષ્ણાના રોગી જીવમાં આવે છે. બહારથી જીવમાં આવતા ધનવાનો તેમના અંતરમાં તૃષ્ણાના મોટા રોગી હોય છે મહાન સિકંદર અંતરનો મોટો ભિખારી હતો કે જેની તૃષ્ણા અનેક સામ્રાજ્યો જીતવા છતાં પુરી થઈ શકી ન હતી. એક વખત તેનો ભેટો સંત ડાયાજીનીસ સાથે થયો. આ સંતની પ્રસન્નતાવાળી ભરપૂરતા નિહાળી અને તેના ચહેરા ઉપરનું તેજ જોઈ તેને તેની ઈર્ષ્યા આવી. સંતને તેણે પૂછ્યું કે મારી પાસે જગતની બધી સમૃદ્ધિ અને સત્તા હોવા છતાં મારામાં તારા જેવી પ્રસન્નતા કેમ પેદા થઈ નથી! ત્યારે સંતે તેને જવાબ આપ્યો કે 'તું' અંતરનો સહુથી મોટો ભિખારી છે કે જેને બહારની આટલી બધી સાદાબી અને સત્તા પણ તૃપ્ત કરી શકતી નથી. તે કદી વિચાર કર્યો છે કે તારી જીવવાની તૃષ્ણાને પહોંચી વળવા માટે પૃથ્વી પણ ઓછી પડવા આવી છે. જ્યારે કંઈ બહારનું મેળવવાનું અને જીવવાનું નહીં રહે ત્યારે તું શાના આધારે જીવીશ?' આ સાંભળી સિકંદરને ચહેરા ગલાનિથી ઝાંખો પડી ગયો. તેણે કદી વિચાર્યું ન હતું કે તેની તૃષ્ણા કયાં જઈને અટકશે! સંતે તેની સામે ધરેલી લાલબત્તીથી તે વિચારમાં પડી ગયો અને તેના જીવનમાં

પહેલવહેલી શાંતિ પેદા થઇ. તેણે આખી જીંદગી નીરર્થકતાની પ્રાપ્તિ અર્થે બરબાદ કરવા છતાં તેનામાં આ સંત જેવી સાચી શાંતિ આવી નથી. આ સંત પાસે બહારનું કોઈપણ સાધન જણાતું નથી છતાં તેનામાં આટલી આંતરિક ભર-પૂરતા કેમ જણાય છે? તેનું રહસ્ય જાણવા તેણે પ્રશ્ન કર્યો. “તમને આવી શાંતિ કેવી રીતે મળી તે મારે જાણવું છે.” ડાચોજનીસે તેને હસીને જવાબ આપ્યો “તું અવળી દિશા-માં શાંતિને શોધી રહ્યો છે. જીવનનો પડછાયો બહાર છે. તેનું બંધારણ ખાલીપણાનું હોવાથી, તેમાં કંઈ પ્રાપ્તિ જેવું જણાય, તેના વડે વધારે તૃષ્ણા સિવાય બીજું હાથમાં આવે તેમ નથી. હું મારી પાસે પાણી પીવા માટે એક પવાલું પહેલાં રાખતો હતો. પરંતુ મેં એક વખત કુતરાને પાણી પીતો જોયો. તે જોઈને મેં પણ પાણીમાં મોં લગાડીને પી જોયું અને સારી રીતે પાણી પી શકાયું. એટલે મારી પાસેના પવાલાને પણ મેં ફેંકી દીધું. બહારના બધાં સાધનો પર-વશતા પેદા કરનારાં છે. એટલે તો મારા શરીર ઉપર એક પણ વસ્તુ હું પહેરતો નથી, અને તને ઈર્ષ્યા આવી તેવું પ્રસન્નતાવાળું જીવન હું જીવી રહ્યો છું.”

માનવ માત્ર દિશાફેર જીવન જીવી રહ્યો છે. તેથી તેને તૃષ્ણાનો રોગ થયો છે. આપણે કલ્પતરૂ અને કામધેનું સંબંધમાં જાણીએ છીએ કે તેમને સેવનારાને તેઓ મનવા-ચિંતિત કૃષ્ણ આપે છે. પરંતુ તમે તેમને કોઈ ઠેકાણે ભીખ માંગતા જુઓ તો તમને આશ્ચર્ય થાય કે નહિ? માનવ આત્માનો મહિમા વેદો મુક્ત કંઠે ગાય છે. બધાં શાસ્ત્રો તેની સ્તુતિ કરે છે. તે લઈને મનુષ્ય જન્મ્યો છે અને આખી જીંદગી તૃષ્ણાની ભીખમાં પૂરી કરે છે તે શું આશ્ચર્યજનક નથી? આથી એવું સૂચીત થાય છે કે આપણે જીવનને

અવળી દિશામાં ગાળીએ છીએ. માનવનું મન જગતમુખી હોવાથી તે પોતાની ઇન્દ્રિયો મારફત બહાર જવતું થઈ ગયું છે. બહાર બધું અનિશ્ચિત હોવા છતાં મન તેમાં સુખને શોધે છે. શોધનાર પોતાનામાં સુખ લઈને ફરે છે, અને તેના શોધવામાંજ તે તેને ગુમાવી રહ્યું છે. કલ્તરૂ પોતેજ ભીખ માંગે છે. બહિરમુખી મન લિખારી છે, છતાં તેનામાં જીવન-નો સમ્રાટ બેઠો છે તે ભાન કોઈ સંતના સમાગમ વિના ક્યાંથી થાય? જે ભીખ માંગે છે અને તૃષ્ણાથી પીડાય છે તેણે બહાર ન ભટકતાં, અટકી જવાની જરૂર છે અને અંતર-મુખ થઈ પોતાની જાત તરફ જોવાનું છે. મનને શાંત રહેવા દેવામાંજ, સત્યની અગર આત્માની અનુભૂતિ થાય છે. Be still and see that you are nothing but God. આપણેજ દિશાફેર જીવવાથી પોતાની જાતને વિસ્મૃતિથી ગુમાવી રહ્યા છીએ. મન આપણને આપણી જાતથી વિમુખ બનાવી આખી જીંદગી તૃષ્ણાના જંગલમાં ભટકાવી મારે છે અને આ રોગ બધાનો સામાન્ય હોવાથી મનુષ્ય એવું માનતો પણ થઈ ગયો છે કે તૃષ્ણા અને વાસનામાંજ જીવન પુરૂં કરવાનું દરેક મનુષ્યના લાગ્યમાં લખાયેલું છે. તે કોઈથી ટાળી શકાય તેવું નથી, પરંતુ આ બંધાએલી માન્યતા ઘેટાંનાં ટોળામાં ઉછરેલા સિંહને થએલી બ્રાન્તિરૂપ છે. તમે કહી તમારી જાત સન્મુખ જીવવાનું કરી જોયું નથી. એક વખત અખતરો તો કરી જુઓ! બહારના સંબંધોને યોડી-વાર પૂરતા બંધ રાખીને, એકાંતમાં તમારી પોતાની સાથે જીવવાની ટેવ પાડો. તમે તમારી જાત તરફ જોવાનું રાખશો તો કેટલીએ બીનજરૂરી વસ્તુઓ તમારામાં ભરાએલી તમે જોશો. અધીરા બનશો નહિ અને સારા ખોટાની ભાંજગડમાં પણ પડશો નહિ. તટસ્થભાવે ફક્ત તમારી તરફ જોવાનું

કરો તમારા મનના સંગ્રહો તમને વિદાય લેતા જોવામાં આવશે, તેમની ટીકા કરવાની નથી. અને ધીરે ધીરે તમારા અંતરનું આકાશ ખુલ્લુ થતું જશે. તમે તમારી ભરપૂરતામાં આ મનના પડદા નીચે છો તેનું તમને ભાન નથી. તેથી તમે ખડાર તૃષ્ણાથી પીડાઓ છો. એક વખત ધ્યાન દ્વારા તમને તમારો પરિચય થશે તો સમજાશે કે તમે તો અનંત સાથે જોડાએલા વિરાટ પુરૂષ છો, પરંતુ મનની મર્યાદામાં ઝાઝા વખત જીવવાથી તમે તમારી મેળે જીવપણું સ્વીકારી લીધું છે. મનુષ્ય ધારે તો પોતાની અનંત જાતનો પરિચય પામી તેમાંથી જીવન જીવવાનું કરી શકે. આપણે આપણી જાતનો સ્પર્શ ગુમાવીને જીવતા થઈ ગયા છીએ. તેથી ખડારની બધી ક્ષુદ્ર વસ્તુઓમાં આપણે પકડાઈ ગયા છીએ. પોતાના સ્વરૂપની સ્મૃતિ સાથે સંતો જીવતા હોવાથી અને તેમનામાં આત્માની ભરપૂરતા સતત અનુભવતા હોવાથી, તેમનામાં કદી તૃષ્ણાનો જન્મ થતો નથી.

જીવનનો સ્વામી દેહમાં શ્વાસ લઈ રહ્યો છે, પરંતુ તેનું ભાન ન થવા દેનાર આપણામાં ક્યું તત્ત્વ છે તેનો કદી વિચાર કર્યો છે ? તે આપણું મન છે, અને તેમાંજ આપણે જીવી રહ્યા છીએ. આપણે સદાય મનની હકુમતમાં જીવન વિતાવી રહ્યા છીએ. આપણું કરણ છે તે જ આપણું માલિક થઈ બેઠું છે. એટલે આ મન શું છે તેની શોધ કરવાની જરૂર છે.

મન અથવા અહંકાર તે આપણા ભૂતકાળનો આપણી ચેતના ઉપરનો વળગાડ છે. અસલ સ્વરૂપે તો આપણે આત્મા અગર શુદ્ધ ચૈતન્ય છીએ. પરંતુ આપણે જન્મ મરણની મુસાફરીમાં બેટલા દેહ ધારણ કર્યા હશે તેમાં સેવેલી અનેક

ઇચ્છાઓ અને તૃષ્ણાઓ જે અધૂરી રહી હશે તેના સંસ્કાર-પુન્યા એક બંધારણને આપણે મન અગર અહંકારના નામે જોળખીએ છીએ. આપણો આત્મા આવા બધા ભૂતકાળના અને ચાલુ જીવનમાં પેદા થતી ઇચ્છાઓ નીચે ઢકાયેલો છે તેને તેમાંથી ખુલ્લો કરવાની સાધના કરવાની છે. દરેક મનુષ્ય અનંતનો પ્રવાસી છે. પરંતુ દરેકના ભૂતકાળના અનુભવો અને દરેકની તૃષ્ણાની ઘરેડ પણ અલગ અલગ હોય છે, તેવું આપણે જોઈએ છીએ. કોઈ દ્રવ્ય પાછળ, તો કોઈ કીર્તિ અગર સત્તા પાછળ, તો કોઈ સ્ત્રી પાછળ પાગલ થઈ જીવતો જોવામાં આવે છે. એટલે દરેકનાં અહંકારનાં બંધારણ ગુદાં જોવામાં આવે છે.

મન એ કલ્પનાઓ, વિચારો, માન્યતાઓ, અભિપ્રાયો, સિદ્ધાંતો વગેરેના સતત વહેતા પ્રવાહનું એક બંધારણ છે. તે અસ્તિત્વ ધરાવતું નથી પરંતુ આત્મા ઉપર બ્રાન્તિનો પડદો બનાવી ટકી રહ્યું છે. મનની હીલચાલ અને લક્ષણો આપણને પ્રતીતિ કરાવે છે તે મનુષ્યને યંત્રવત્ જીવાડે છે. દરરોજની એક જાતની ક્રિયાઓ કરવી, ભૂતકાળના વિચારો અને અનુભવો સ્મૃતિમાં સંઘરી રાખવાં અને કુરસદના વખતે તેને યાદ કરીને વાગોળવા એ સિવાય મનુષ્ય ખીન્નું શું કરતો હોય છે ? આપણે જેને જ્ઞાન કહીએ છીએ તેમાં પણ તાજગી ક્યાં છે ? શાસ્ત્રો અને ગ્રંથો મોટે કરી જવામાં પણ આપણે ભૂતકાળનો બોલો લઈને શું નથી કરતા ? જાણકારીને આપણે જ્ઞાન સમજીએ છીએ. આપણા ધર્મો પણ ભૂતકાળની પરંપરા ઉપર ટકી રહ્યા છે અને મનુષ્યનો મોટો વર્ગ મનની માન્યતાના આવા ધર્મો પાળી રહ્યો છે. મનની પકડ એકલા વ્યવહારમાંજ નહીં પરંતુ મનુષ્યના ધાર્મિક જીવનમાં પણ જડ ઘાલી ગઈ છે. તેથી તે જે કંઈ ધાર્મિક

ક્રિયાઓ કરે છે તેમાં પણ ભૂતકાળની પ્રણાલિકાઓ આચર્યા વિના તેને ચેન પડતું નથી. જ્યાં સુધી મનુષ્યનું મન ભૂતકાળ-સુખી રહ્યા કરશે, ત્યાં સુધી તેને ટકી રહેવાની જીવન-દોરી મળ્યા કરશે. અને આપણે સત્યથી વચિત રહીશું.

મનને ભૂતકાળનું જે વ્યસન પડ્યું છે, તેમાંથી જો તે છૂટે તો તેની વૃત્તિઓ બહાર નીકળવાની બંધ થતાં તે પોતા-સ્વરૂપ આત્મામાં આવીને ઉભું રહે. મન પોતે કેન્દ્રમાં તો આત્મા છે પરંતુ તે છૂટું પડીને અનેક વાસનાઓ અને ઇચ્છાઓ કરતું થઈ ગયું. એટલે પોતાના સ્વરૂપની વિસ્મૃતિ થઈ ગઈ છે. આ વિસ્મૃતિએ તેની જીવન્તતા છીનવી લીધી છે. તે જીવનનો એક મૃત ભાગ બનીને ટકી રહ્યું છે. મનુષ્ય પોતાના ચાલુ જીવનમાં મનના કોષ્ટામાં પુરાઈને જીવી રહ્યો છે. તેથી તેનામાં જીવલાવની લઘુઅનિ સર્જાઈ છે.

મનને ઓળખવું ખૂબ જ જરૂરી છે, કારણ કે તેનામાંથી મુક્ત થવા સિવાય સત્યનાં દર્શન થઈ શકે તેમ નથી. મન પોતે એક બ્રાંતિ સિવાય બીજું કંઈ નથી. એટલે તેને ઓળખવા સિવાય તેનામાંથી મુક્ત થવાનો બીજો કોઈ ઇલાજ નથી. આપણને અંધારામાં દોરડીના બહલે સાપની બ્રાંતિ થઈ હોય તો, ફીવો લાવીને જોયા વિના સાપની બ્રાંતિમાંથી કેવી રીતે છૂટાય? આપણે પોતે શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્ય છીએ. તેના ઉપર અહંકારનો પડદો ઘણાં જન્મોથી રચાએલો છે, અને તેમાં આપણે જીવતા આવ્યા છીએ તેથી આપણા અસલ સ્વરૂપનું ભાન ગુમાવ્યું છે. હવે આપણે સત્સંગ અને સત્શાસ્ત્રો દ્વારા જાણવું કે કૃત્ત અહંકારને ઓળખવાથી જ અહંકાર વિહાય થાય છે એટલે ચિંતન દ્વારા તેને જ વિહાય કરવાનો છે.

‘તું તારી જાતને ઓળખ,’ ‘આત્માનમ્ વિદિ.’ અગર Know thyself થી જે સંકેત કરવામાં આવ્યો છે તે તમારી કંઈ જાતને ઓળખવાનું કહે છે તે પ્રથમ જાણવાની જરૂર છે. તમે હાલ જે બનીને ઉભા રહ્યા છો, તે તમારા અહંકારી સ્વરૂપને ઓળખો. તમારામાં જે બીજો મિથ્યા પુરૂષ ઉભો થયો છે અને તમારા જીવનનું નાવ ચલાવે છે તેને ઓળખો. તેને જાણવો તેમાંજ તેનાથી મુક્ત થવાનો ઇલાજ સૂચવ્યો છે. આપણે ઉપનિષદ, ઉપાસના અગર ઉપવાસ જેવા શબ્દો વાપરીએ છીએ. પરંતુ તેમના અર્થસંકેતો સમજતા નથી. ઋષિઓએ આખી સાધનાનો સંકેત આમાં સૂચવ્યો છે. તમે તમારી પાસે બેસવાની ટેવ પાડો. ઉપાસના, નજીક આસન રાખવાનું સૂચવે છે અને ઉપાસના પણ તેવી જ ક્રિયા સૂચવે છે. આપણે જીવનભર આપણાથી દૂર રહેવાનું પસંદ કર્યું છે અને કામનાઓ પાછળ દોડ્યા જ કર્યું છે. તેથી આપણા મિથ્યા પુરૂષને આપણામાં ટકી રહેવાનો ખોરાક પૂરો પાડ્યો છે. હવે તમે ધ્યાન દ્વારા, અગર ઉપાસના દ્વારા તમારી જાત પાસે બેસી રહેવાની ટેવ પાડશો, તો તમારું આન્તસ્વરૂપ તમારી પાસે બેસી રહેવાથી વિલીન થવા માંડશે અને તમારો સાચો ‘સ્વ’ પ્રગટ થશે. આમાં કોઈ ક્રિયા કરવાની નથી. જાણવાથી મુક્તિ મળે છે. જ્ઞાનાત્ મુક્તિઃ અને સાચો ‘સ્વ’ જે હાલસુધી બ્રાંતિ નીચે ઢંકાએલો હતો તે પ્રગટ થાય છે. તેને અંગ્રેજીમાં “Self Realisation” કહેવામાં આવે છે આ સાચાને ખરેખર સાચો બનાવ્યો કહેવાય. કારણ કે પછી જીવનમાં અહંકાર કદી સર્જાતો નથી.

અભિનંદનીય

પ. પૂ. મહાત્માશ્રી યોગેશ્વરજી તેમજ પ. પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીની દક્ષિણ આફ્રિકાની યાત્રા પ્રસંગે શ્રી શાન્તિભાઈ કાલીદાસ પટેલે, (ડરબન) એકલે હાથે, પૂ. શ્રીના કોઈપણ વિશેષ પરિચય સિવાય “અધ્યાત્મ માસિક”ના નવ જેટલા પરદેશના અને પાંચ ભારતના આજીવન સભ્યો નોંધી, ઘણી અમૂલ્ય સેવા બજાવી છે. આજના યુગમાં પણ શ્રી શાન્તિભાઈ જેવા સંતપ્રેમી ને સત્કર્મ પરાયણ માણસો જોઈ, આપણને અભિનંદન આપવાનું મન સહેજે થાય છે. પ્રભુ એમને ઘણાં ઘણાં સત્કર્મો કરવાની શક્તિ, સંપત્તિ ને તંદુરસ્તી આપે એજ પ્રાર્થના.

દક્ષિણ આફ્રિકામાં જે આજીવન સભ્યો અધ્યાત્મ માસિક માટે નોંધાયા, તેમાં શ્રી ડાહ્યાભાઈ ભીખાભાઈ પટેલ, (ડરબન) પ્રથમ છે. તેઓએ આ શુભ કાર્યની પહેલ કરી, બીજાઓને પ્રેરણા ધરી તે બદલ તેઓને સમગ્ર અધ્યાત્મ પરિવાર તરફથી અભિનંદન. તેઓ અધ્યાત્મ માસિક શરૂ થયું ત્યારથી જ તેના ગ્રાહક છે.

સુધારો

નવેમ્બર, ૮૨ ના અંકમાં ટાઇટલ પેજ નં. ૨ ઉપર આજીવન સભ્યોની નામાવલિમાં ક્રમાંક ૨૭૦ સામે શ્રી રમણલાલ માણેકલાલ શાહ વડોદરા છપાયું છે, તેને બદલે શ્રી ચંપકલાલ માણેકલાલ શાહ વડોદરા વાંચવું.

વળી શ્રીરમણભાઈ C/o. શ્રીનાથાલાલ કાલીદાસ શ્રીકૃ. ઉમરેઠ ડા. ૨૫૧—આજીવન સભ્ય થયા છે; તેમનું નામ રહી ગયેલું.

ભક્તિ

ઈશ્વરભાઈ. એમ. શાહ

ભગવાનમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા એનું નામજ ભક્તિ

ભગવાનમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા એટલે (૧) ભગવાન છે, (૨) ભગવાન આખા જગતના પિતા છે, તેથી બધાનું હિત તેમના હિતે છે (૩) “નાહં કર્તા હરિઃ કર્તા ।” એટલે કે સાચા કર્તા તો ભગવાન જ છે. આપણે તો નિમિત્ત કર્તા છીએ. આ બાબતોમાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને તે પ્રમાણે આપણું જીવન આને જ ભગવન્નિષ્ઠા કહે છે.

ભગવાન છે. એટલે ભગવાન જ સર્વ કાંઈ બન્યા છે. “નાનારૂપઘરો હરિઃ ॥” ભગવાને જ આ બધાં જુદાં જુદાં રૂપો ધારણ કર્યા છે. ‘અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરિ જૂઝવે રૂપે અનંત ભાસે’ જે કાંઈ છે તે ભગવાન જ છે. તેના સિવાય અન્ય કાંઈ છે જ નહીં. અર્થાત્ વ્યક્તિના અહમ્ જેવું જુદું કાંઈ જ નથી. જેને આપણે અહમ્ કહીએ છીએ તે ભગવાનનોજ એક અંશ છે. મહાન સાગરનું એક બિન્દુ. જેમ હું ગૌરીશંકરભાઈ છું કે રાગુભાઈ છું ‘એ જેટલું દઢ છે અને તે પ્રમાણે આપણા જીવનનું આખું વર્તન હોય છે. તેમ ભગવાન જ સર્વ કાંઈ છે, તે જ સર્વ કાંઈ કરી રહ્યા છે એવો દઢ વિશ્વાસ જોઈએ. આજ છે ભગવાનની પરાભક્તિ.

ભગવાન જ પિતા છે, માતા છે, ગુરુ છે, સાચા સુહૃદ છે ટુંકમાં તે આપણું સર્વસ્વ છે. “ત્વમેવ સર્વં મમ દેવદેવ ।” પછી આપણે ચિંતા શાની? ઘરમાં પિતા હોય પછી બાળક-

ને ચિંતા હોય જ નહીં. એક ખ્રિસ્તી ધર્મગુરુની વાત છે. એક વખત બિશપ પોતાના ઓરડામાં બેઠા હતા અને કોઈ કારણસર ચિંતાતુર હતા. તેમની પત્નીએ આ જોયું. તે ઝટ હાથ ઉપર એક કાળો પટ્ટો બાંધીને બિશપ પાસે આવી. બિશપ પત્નીના હાથે બાંધેલો કાળો પટ્ટો જોઈ આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા અને પત્નીને પૂછે છે કે “કોણ મરી ગયું છે?” પત્નીએ જવાબ આપ્યો કે તમને ચિંતાતુર જોઈને હું સમજી કે આપણા પરમપિતા-લગવાન મરી ગયા છે તેથી મેં કાળો પટ્ટો બાંધ્યો છે. બિશપને પોતાની ભૂલ સમજાઈ અને ચિંતા કરવી છોડી દીધી.

દરેક મનુષ્યને પોતાની જાત ઉપર સ્વાભાવિક રીતેજ પ્રેમ હોય છે. તે નિત્ય હોય છે અને તે પ્રેમનો કોઈ હેતુ હોતો નથી. પિતાજ પુત્ર થઈને જન્મે છે એવું શાસ્ત્ર વચન છે. એટલે પુત્ર ઉપર પિતાનો પ્રેમ સ્વાભાવિક નિત્ય અને હેતુ-રહિત હોય છે. પુત્ર સેવા ન કરે અરે મારે કે જાણો ભાંડે તો પણ પુત્ર તે તો પુત્ર છે. માતાપિતા તો તેનું હિતજ જ્ઞેવાનાં. ઉપરથી અણબનાવ બન્યો હોય તો પણ અંદરનો પ્રેમ તો રહેવાનો જ કારણકે તે પ્રેમ સાહજિક છે. તો પછી આપણે લગવાનનાજ અંશ હોવાથી તે આપણા પિતા છે. તેથી તેમના ઉપરનો આપણો અને આપણા ઉપર તેમનો પ્રેમ સ્વાભાવિકજ હોય. નાના ઉપરનો પ્રેમ વાત્સલ્ય અને મોટા પ્રત્યેનો પ્રેમ ભક્તિ કહેવાય છે. ભક્તિનો ધર્મજ છે કે તે સ્વાભાવિક નિર્હેતુક અને સતત રહે. આજ છે પરાભક્તિ.

એક પૈસાદાર શેઠ હતા. તેમનો પુત્ર ખરાબ સંગતે ચઢી ગયો. પિતા પાસેથી પોતાનો હિસ્સો માગી લીધો. જુદો રહેવા લાગ્યો. ગમે તેટલી સંપત્તિ હોય પરંતુ ખર્ચવા માંડીએ

તો કેટલા દિવસ રહે? થોડાજ દિવસમાં તે ખલાસ થઈ એટલે મિત્રો એક પછી એક અલોપ થયા. લોજવાળાને ચુકવવાના પૈસા પણ પાસે રહ્યા નહિ. તેના પિતા તેની ઉપર છૂપી રીતે બારીક નજર રાખતા હતા. તેથી લોજવાળાને તે પ્રમાણે સૂચનો આપી કે અમુક મારો પુત્ર છે. તેના ખર્ચના પૈસા હું આપી દઈશ. તેની પાસે માગીશ નહિ. આ બાબુ મહિનો પુરો થવા છતાં લોજવાળો પૈસાની માગણી ન કરતો હોવાથી તેનું કારણ લોજવાળાને પૂછતાં પોતાના ખીલના પૈસા પોતાના પિતાએ ચુકવી દીધેલા જણાતાં તેને ખૂબજ પશ્ચાતાપ થયો. પિતા પાસે જઈ પડી ખૂબજ રડ્યો. ત્યારે પિતાએ તો માત્ર એટલું જ કહ્યું કે “કાંઈ નહીં બેટા, તિજ્જેરીની આ આવીઓ લે. આ જે કાંઈ છે તે બધું તારું જ છે” આમ પિતા તે પિતા જ છે. આ તો લૌકિક પિતાની વાત થઈ. ત્યારે શું લગવાન જેવા પિતા પોતાના સંતાનોને કદી ભુલી શકે ખરા?

“નાહં કર્તાં હરિઃ કર્તા” આપણે પ્રત્યક્ષ બધું જ કરીએ છીએ છતાં હું કરતો નથી એમ કેવી રીતે મનાય? જેમ રાજ્યમાં સાચી રીતે જોતાં તો સરકાર જ બધું કરે છે અને તેના પ્રધાનો, સર્વ અમલદારો વિગેરે તો નિમિત્ત માત્ર કર્તા હોય છે. શેઠનું કામ નોકર કરે છે ત્યાં કામ તો નોકર જ કરે છે છતાં એ નિમિત્તકર્તા છે. એ કાર્યના ફળનો અધિકારી નથી. તેવી જ રીતે લગવાનનો જ અધિકાર છે. તેમનું જ કાર્ય છે. તેથી જવાબદારી પણ તેમની જ છે. આપણે સાચા કર્તા નથી તેથી તેના ફળ ઉપર પણ આપણો અધિકાર નથી. તેમજ કર્મ આપણાં ન હોવાથી આપણી કોઈ પણ પ્રકારની જવાબદારી પણ નથી. લગવાન જે પ્રમાણે

પ્રેરણા કરે તે પ્રમાણે પ્રામાણિકપણે ચીવટથી કાર્ય કરવાનું છે.

અજ્ઞાની તો પોતે જ કર્તા થઈ બેસે છે. તેના કૃણ ઉપર પણ પોતાનો જ અધિકાર સમજે છે. પછી તો તેનું કૃણ પાપપુણ્ય, સુખદુઃખ ભોગવે છે. કૃણની આસક્તિ હોવાથી તેની ચિંતા કરે છે. ખરેખર તો કૃણના કર્તા આપણે ન હોવાથી અહમ્ ન હોવાથી પાપપુણ્ય કે સુખદુઃખ પણ આપણને મળતું નથી આ સ્વાભાવિક સ્થિતિ છે.

સૌ સાધનોમાં ભગવત્-શરણાગતિ મહત્ત્વની છે કેમ કે જીવ તો અજ્ઞાની છે. ભ્રમમાં પડેલો ભ્રમમાં રહીને જ બધું કરવાનો. કાઠવમાં ફસાયેલો માણસ બહાર નીકળવાનો જેમ જેમ પ્રયત્ન કરશે તેમ તેમ તે વધુ ને વધુ ઉંડો ઉતરવાનો. પરંતુ જો કાઠવ બહાર ઉલેલાની મદદ લે તો તે તરત જ બહાર કાઢશે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું જ છે. કે ' આ ત્રિગુણ-મયી માયામાંથી બહાર નીકળવું બહુ અઘરું છે. જે મારે શરણે આવે છે તે આ માયાને તરી બાય છે.' શરણાગતિ બીજું કંઈ જ નથી. ભગવાનને બરાબર સમજ્યા અને તેઓ જે કંઈ કરતા હોય તેને અનુકૃણ બનવું. આપણે તો નિમિત્ત માત્ર થઈને અહંકાર રહિત, કૃણની આસક્તિ રહિત, ભગવાનમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખી કાર્ય કરતા જવું એ જ સાચી શરણાગતિ.

આમ જોશો તો એકવાર ભગવાન સંબંધી જ્ઞાન આપણને બરાબર થઈ ગયા પછી શરણાગતિમાં કંઈ જ કરવાનું નથી. તે તો સ્વાભાવિક જ થઈ જાય છે. તેમ સમર્પણમાં ભગવાન સંબંધીનું જ્ઞાન બરાબર થાય તો " હું જ નથી. " તો મારું તો રહેજ ક્યાંથી? આમ અહમ્ જાય તો સમર્પણ આપોઆપ જ થઈ જવાનું. સમર્પણ કરવાનું હોતું નથી.

પોતાના આત્મા ઉપર પ્રેમ સ્વાભાવિક જ હોય છે. ભગવાન બધાના આત્મા છે એ જ્ઞાન થયા પછી ભગવાન ઉપર આપો-આપ સ્વાભાવિક રીતે જ પ્રેમ પ્રકટે છે, આમ ભગવાન ઉપર પ્રેમ એટલે ભક્તિ, એ તો સ્વાભાવિક છે એ પણ કરવાની હોતી જ નથી. આમ શરણાગતિ, સમર્પણ અને પ્રેમસ્વરૂપા ભક્તિ એ દરેકમાં સ્વાભાવિક હોય છે. ફક્ત " છે " (અસ્તિ) તેનું જ્ઞાન થાય એટલે બસ.

દુઃકમાં ફક્ત સાચી વસ્તુ જો સમજાય તો બધું જ સ્વાભાવિક છે. શ્રોત્રિય, બ્રહ્મનિષ્ઠ, તેમજ ભગવન્નિષ્ઠ ગુરુના સમાગમમાં રહેવું પડશે. તે માટે ભગવાનને કહો કે હું તો તમારો શિષ્ય છું, મને જ્ઞાન આપો. હું આપને શરણે આવ્યો છું. તેજ અનાદિ સાચા ગુરુ છે, એટલે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન આપશે. અગર કોઈ ભગવન્નિષ્ઠ ગુરુનો ભેટો કરાવી આપશે અને તેમની મારફતે જ્ઞાન આપશે.

(સ્વામી શ્રીનંદકિશોરજી કૃત " મહામૌન " નામના પુસ્તકમાંથી સંકલન)

સત્ સંગથી સ્મરણ થાય પણ સ્મરણ બાગરણમાં પરિણમવું જોઈએ. સ્મરણને અખંડ રાખવા સાધનાત્મક અભ્યાસ-ક્રમનો આશ્રય લેવો જોઈએ.

*

*

*

પ્રલોભનોનો પ્રતિકાર કરે તેને જ સિદ્ધિની સંપ્રાપ્તિ થાય છે.

ગુરુ

સાધુ પ્રીતમપ્રસાદદાસ

કઠોપનિષદમાં કહ્યું છે : ઊઠ, જાગ્રત યા, સત્પુરુષને પામીને ઉત્તમ આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર.

લગવાનને પ્રાપ્ત કરવા સત્પુરુષ એ દ્વાર છે. સત્પુરુષ એ ગુરુને ઠેકાણે છે. જીવને શુદ્ધ કરી, બ્રહ્મરૂપ કરી લગવાનની સેવામાં જોડી દે એ ગુરુ.

‘ગુ’ એટલે અંધકાર અને ‘રુ’ એટલે પ્રકાશ. અંધકાર કહેતાં અજ્ઞાનને ટાળીને પ્રકાશ કહેતાં જ્ઞાન આપે તે ગુરુ. માયાનું અંધારું એટલે મમતા કહેતાં ‘હુ’ અને મારુ.’ જે પુરુષ આવી માયાથી પર હોય તે જ ગુરુ થવાને યોગ્ય છે. વેદરસમાં શ્રીજીમહારાજ કહે છે : ‘ગુરુ તે બ્રહ્મ છે !’

રામકૃષ્ણ પરમહંસની જ્ઞાન આપવાની કળા અદ્ભુત હતી. વ્યવહારુ દાખલા આપીને એવું સમજાવી દેતા કે ‘લોકોને એમની વાત સાકરના શીરાની જેમ ગળે ઊતરી જતી. એક વાર એક શિષ્યે એમને પૂછ્યું : ‘મહારાજ, શિષ્યના જીવનમાં ગુરુનું કાર્ય શું ? ગુરુ શા માટે કરવા જોઈએ ? એ કરવાથી કાંઈ લાભ ખરો ?’

પરમહંસ મૌન રહ્યા. પછી થોડું સ્મિત કરીને બોલ્યા : “સામે પેલી હોડી ઊભી છે તે દેખાય છે ?”

શિષ્યે ઊભેલી હોડી જોઈને કહ્યું : ‘હા.’

‘તેને અહીંથી કલકત્તા પહોંચતાં કેટલી વાર લાગે ?’ પરમહંસે પ્રશ્ન પૂછ્યો.

‘કદાચ ચારથી પાંચ કલાક તો લાગે જ.’

‘હવે આ જ હોડીને આગબોટ સાથે ખાંધી દીધી હોય

તો કેટલા કલાકમાં કલકત્તા પહોંચાડે ?’

‘અર્ધા કલાકમાં.’

‘બસ. ગુરુની આજ મહત્તા છે.’ પરમહંસે કહ્યું. આત્મજ્ઞાન માટે શિષ્યને વર્ષો સુધી સાધના કરવી પડે છે, તે ગુરુકૃપાથી સહજ અને તરત થઈ શકે છે. ભાગવત પુરાણ પણ પરબ્રહ્મ પરમાત્મામાં સદા મગ્ન રહેતા બ્રહ્મનિષ્ઠ અને શાસ્ત્રના અર્થને જાણનારા શ્રોત્રિય ગુરુ પાસે જિજ્ઞાસુને જવા કહે છે. એવા ગુરુ તે ભાગવત્ સ્વરૂપ છે. કહ્યું છે કે-

‘ગુરુ ગોવિંદ દોનોં ખડે, કિસકો લાગું પાય ?

બલિહારી ગુરુદેવકી, જિન્હે ગોવિંદ દીયો ખતાય.’

ગુરુ એ શિષ્યને માટે ઉપાસના અને લક્ષિત સિદ્ધ કરવાનો આદર્શ છે. આદર્શને સંસ્કૃતમાં દર્પણ કહેવાય. ગુજરાતીમાં તેને માટે અરીસો શબ્દ છે. અરીસો સ્વચ્છ હોય તો જ તેમાં મોઢું દેખાય. તેમ ગુરુ એવા આદર્શ જોઈએ. આદર્શ હંમેશાં સંપૂર્ણ જોઈએ, તો જ શિષ્યમાં પૂરું દેવત આવે. નિષ્કામ, નિર્લોભ, નિઃસ્વાદ, નિર્માન, નિઃસ્નેહ આ પાંચ વર્તમાને જે સંપૂર્ણ હોય અને લગવાનની લક્ષિત કરતા હોય તે જ ગુરુપદને પાત્ર છે.

ગુરુની શુદ્ધિ ત્રણ પ્રકારની જોવી. ગુરુના ગુરુનું વર્તન જોવું. ગુરુનું પોતાનું વર્તન જોવું, અને તેમના શિષ્યનું વર્તન જોવું. બન્નેમાં શાકલાળ લેવા જઈએ ત્યારે એક કિલોગ્રામ ખટાટા લેવાના હોય, એમાં આખો ટોપલો તળે-ઉપર કરીએ છીએ. રખે સડેલા આવી જાય તો ! ગુરુ શોધાવાની વાત થઈ. એમાં ચકાસણી અવશ્ય કરવી જોઈએ.

ભાગવતમાં ઋષભદેવજી કહે છે : ‘જે જન્મ-મૃત્યુમાંથી છોડાવે નહીં તે ગુરુ નહીં.’

કામણુ

મને તો ફૂંડાન કુંવરતું કામણુ
ચાલ સખી! વૃંદાવન..... મને તો
મનમોહન મૂરત મતવાલી,
અંબુજ-આંખ રસે રતનાળી,
કર-શોભા શી બંસીધારી!
એ બંસીના સૂરપૂરમાં
અવશ તણાતું આ મન...મને તો
નિશ-દિન નામ-રટણની આરત,
મન માન્યાને મળવાનીય રત,
અબલા અન્તરની કેવીક ગત!
એ ગોપીજનવલ્લભ ચરણે,
ન્યોચ્છાવર હો સકલ જીવનધન...મને તો
ચાલ, સખી! વૃંદાવન
મને તો ફૂંડાન કુંવરતું કામણુ.

ડા. રણજિત પટેલ
(અનામી)

શી રીતે!

આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં? મેળ ખાશે શી રીતે!
મેળ ખાશે શી રીતે! પદને પમાશે શી રીતે!
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!
નિયમ યમ આસન બધું આ એદીને ના કાવતું,
એકાદશી વ્રત ના થતું; સાધું જ સંયમ શી રીતે!
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!
લેઉં જ્યાં કરમાં હું માળા ઊર્મિઓ મારે ઉછાળા,
ચિત્ત કરતું કૈંક ચાળા, ઘેર્ય ધરતું શી રીતે!
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!
આપને અંદર નીરખવા એસું જ્યાં હું ધ્યાન ધરવા,
નયન મીંચું; નીંદસ્વારી રોકવી ત્યાં શી રીતે!
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!
ખાતું પીતું ને કમાતું રંગ રાગે ફૂળી જાતું,
કીર્તિ કેરું ગાન ગાતું; સમય કાઢું શી રીતે!
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!
મંદ પામર અનધિકારી, ના નિરામય નિર્વિકારી,
બ્રહ્મભોજન ખૂબ ભારી; જ્ઞાન ઝીણું શી રીતે?
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!
પ્રેમમૂર્તિ જ આપ છે, ઉદ્ધારતા શરણાગતો,
આ દીનને પણ પાળશે તવ પ્રેમકરુણાની રીતે,
આપ ક્યાં ને રંક હું ક્યાં!

પ્રો. મહેન્દ્રકુમાર મો. દેસાઈ (કુમાર)

ઉર ગંગાને ઘાટે

મહુલી બનાવું મોહન ! મહુલી બનાવું
અંતરના ગંગા ઘાટે મહુલી બનાવું...
ફૂલડાની વેલ ઝૂલ પાનની બનાવું
પ્રભુ ! તારી પર્ણકૃટિ આજે સજવું.

ધીરજવું ઠોલ શ્યામલ ?

હરહમ બજવું.....અંતરના
મહુલી.

મારી મહુલીને મોહન ! ટોડલે બે દીવા
ઝાંખી કાજે આવે કોઇ મહા મરજવા
ઉરને સિંહાસન મારા

શ્યામને વસાવું.....અંતરના
મહુલી.

મહુલીમાં એક રૂક રચુ વૃન્દાવન
પધારોને ખંસી ધારી પ્રભુ, પ્રાણુજવન !

એવો સાહ આપો ત્રણ

ભુવન ગજવું.....અંતરના
મહુલી.

પાગલ પ્રભા ને શ્યામ ! મોહ મહુલીનો
મને નેડો લાગ્યો માધવ ! તારી મુરલીનો

તું ધારે ખંસરી તો

હું ગીત ગાઉ.....અંતરના.
મહુલી.

પ્રભાવતીબહેન પજવાણી

વાર્તાકાર વિઠ્ઠલભાઈને સન્માન્યા

પરમ પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીના વિદ્યાર્થી કાળના સહાધ્યાયી, અધ્યાત્મના સલાહકાર મંડળમાંના એક અને ગુજરાતના જાણીતા નવલકથાકાર વિઠ્ઠલ પંડ્યાને સન્માનવાનો એક સમારંભ મુંબઈમાં પાટકર હોલમાં તા. ૧૫-૧-૮૩ ના રોજ યોજવામાં આવ્યો.

તેઓશ્રીની એકાવનમી સાહિત્યકૃતિ 'યાદોનાં ભીનાં રણ'ની પ્રકાશનના ઉપલક્ષ્યમાં આ સમારંભ યોજાયો. સમારંભનું પ્રમુખસ્થાન જાણીતા ચિંતક ને સાહિત્યકાર શ્રીમનુભાઈ પંચોલી (દશકે) તેમજ અતિથિવિશેષ તરીકે ખ્યાતનામ નવલકથાકાર શ્રી પન્નાલાલ પટેલે સંભાળ્યું.

આ સમારંભમાં એકાવનમી કૃતિના વિમોચન પ્રસંગે શ્રી વિઠ્ઠલ પંડ્યાને રૂ. ૫૧,૦૦૦-૦૦ એક પણ અર્પણ કરવામાં આવ્યો.

કલમજીવી શ્રી વિઠ્ઠલ પંડ્યાની ત્રણ દાયકાની એકધારી સાહિત્ય સેવાને ખીરદાવવા-એમની જન્મભૂમિ સાબરકાંઠા જિલ્લાના વતનીઓ, શ્રી વિઠ્ઠલ પંડ્યાના ચાહકો ને લેખક મિત્રોની એક સન્માન સમિતિએ સોવિનિયેર પ્રકાશિત કરી આ રકમ એકઠી કરી. એમાં જાણીતા ઉદ્યોગપતિ શ્રી જયવદન તખતાવાલા, ચિત્રલેખાના તંત્રી શ્રી હરકીશન મહેતા, પ્રવાસીના તંત્રી શ્રી હરીન્દ્ર દવે, શ્રી ગુલાબદાસ બ્રાહ્મર, શ્રી જે. બી. શાહ, શ્રી દેવેન મલકાન, શ્રી વર્ષા અડાલજી, કિલ્મી અદાકાર શ્રી ઉપેન્દ્ર ત્રિવેદી, શ્રી હરગોવિંદ રાવલ, શ્રી ભરત ત્રિવેદી,

શ્રી મણિભાઈ જોષી વગેરે ઉપરાંત અનેકોએ મદદ કરી. આ પ્રસંગે આર. આર. શેઠની કંપનીના માલિક શ્રી ભરતભાઈ શેઠે પણ નોંધનીય સહાય કરી.

સમારંભનું સંચાલન ડો. સુરેશ દલાલે સુંદર રીતે કર્યું. શ્રી વિકૃલભાઈના મિત્રો, ચાહકો ને પ્રસંશકોએ મોટી સંખ્યામાં ઉપસ્થિત રહી, કાર્યક્રમને ખૂબ સફળ બનાવ્યો.

શ્રી વિકૃલભાઈ લાંબુ આયુષ્ય ભોગવી હજી વધુ પ્રમાણમાં સાહિત્ય સેવા કરે એવી ભાવના વ્યક્ત કરી.

ગુરુ (પાનાં ૩૧નું ચાલુ)

આપણા પૂર્વજોએ ગુરુને પ્રદા, વિષ્ણુ અને મહેશ કહ્યા છે. ગુરુ જ પ્રદાની માફક શિષ્યમાં વિદ્યા, સંસ્કાર અને સંસ્કૃતિનું રોપણ કરે છે. અને વિષ્ણુની માફક એનું પોષણ કરે છે. અને શિવની માફક તપ-સાધનાની સાચી કેડી બતાવે છે. શાસ્ત્રોમાં પણ ' માતૃદેવો ભવ ' ' પિતૃદેવો ભવ ' ની સાથે ' ગુરુદેવો ભવ ' કહી ગુરુનો મહિમા બતાવ્યો છે.

પ્રેમાનંદે ગાયું છે : ' ગુરુ પરમેશ્વર રે, જે સેવે સાચે મને. '

સત્યકામ બબાલિ, એકલવ્ય વગેરે ગુરુમાં પૂજ્યભાવ રાખીને પરમ ગતિને પામી ગયા. જન્મ-મૃત્યુના ફેરામાંથી બચવા સત્ત્વ, રજ અને તમ એ ગુણોથી પર થવા, ગુણાતીત ગુરુની અતિ આવશ્યકતા છે.

પરમ પૂ. મહાત્મા શ્રી યોગેશ્વરજીનો
પ્રિટોરિયાથી પત્ર તા. ૧૦-૧-૮૩

આ પત્ર પ પૂ. માશ્રી સર્વેશ્વરીએ લખેલ છે.

“ અમે ડરબનથી ડન્ડી નામના શહેરમાં ગયા હતા. ત્યાં કોલસાની ખાણો પણ છે. ત્યાંના પ્રવચન પછી ન્યુ કેસલ નામના શહેરમાં ગયાં હતા; જ્યાં રામકૃષ્ણ સેન્ટર પણ ચાલે છે. ત્યાં અંગ્રેજી પ્રવચનો બાદ, લેડીસ્મીથ શહેરમાં આવ્યાં, જે ગાંધીજીના નામ સાથે જોડાયેલું છે. વળી એસ્કોટ શહેરમાં પ્રવચન કરી, અમે સોનાની ખાણો માટે બાણીતા જહોની-રબર્ગ નામના મોટા શહેરમાં આવ્યાં. ત્યાં પણ ગુજરાતી અંગ્રેજીમાં પ્રવચનો થયાં. આજકાલ અમે પ્રિટોરિયામાં છીએ, એ શહેર પણ ગાંધીજીના નામ સાથે બાણીતું છે. ”

“ દક્ષિણ આફ્રિકાનો આખો પ્રદેશ ડુંગરાળ છે. તે શેરડી તથા મકાઈનાં ખેતરો તથા રંગબેરંગી ફુલો તથા ફળોથી શોભે છે. જે શહેરોમાં જવાનું બને છે, તે તે શહેરોની બાણીતી જગ્યાઓ પણ જોવાનું બને છે. ”

“ પ્રિટોરિયા સાઉથ આફ્રિકાની રાજધાની છે. અહીં ભારતની પાર્લામેન્ટ જેવું જ મોટું અને સુંદર બીલ્ડીંગ છે. જ્યાં સરકારી કાર્યવાહી થાય છે. વળી અહીં મોન્યુમેન્ટ અને સ્મૃતિચિહ્ન જોવા જેવાં છે.

પૂ. શ્રીએ અત્યાર સુધીમાં જુદાં જુદાં રેડિયો સ્ટેશનો પરથી પાંચ વાર્તાલાપો અંગ્રેજીમાં આપ્યા છે. વળી ત્રણ સ્ટેશનો ઉપરથી મારાં (પૂ. મા. સર્વેશ્વરીનાં) ભજનો પણ રજુ થયાં છે.

પૂ. શ્રી ધ્યાનકેન્દ્રોના સૌ સાધક ભાઈબહેનોને આશીર્વાદ પાઠવે છે. હજી ઘણાં શહેરોમાં કાર્યક્રમો બાકી છે. ”

પ્રશ્નોત્તરી

—યોગેશ્વરજી

સમાધિ વિષે

પ્રશ્ન:-સમાધિ પ્રાપ્તિ માટેનો સૌથી અકસીર માર્ગ કયો ?

યોગેશ્વરજી:-સૌથી અકસીર અને સરસ માર્ગ ધ્યાનનો છે. ધ્યાનમાં નિયમિત અને લાંબા વખત સુધી ઉત્સાહપૂર્વક ખેસવાથી છેવટે મનનો લય થાય છે. અથવા તો મન છેક જ શાંત થાય છે. એ દશાને સમાધિની દશા કહેવામાં આવે છે. મંત્રજપથી પણ એવી દશાની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે. મંત્રજપ કરતાં કરતાં જ્યારે મન ઊંચું બૂલીને ધ્યાનમાં લીન બનીને પ્રવાહિત બનીને વહેવા માંડે ત્યારે એ દશાનો અનુભવ થાય છે. એ દૃષ્ટિથી વિચાર કરતાં મુખ્ય માર્ગ ધ્યાનનોજ છે એવું કહેવામાં કેઈ પણ પ્રકારની અતિશયોક્તિ નથી થતી.

પ્રશ્ન:-સમાધિની અવસ્થામાં શરીરનું ભાન રહે છે ખરું ?

યોગેશ્વરજી:-જ્યાં સુધી સાધકને શરીરનું ભાન રહેતું હોય ત્યાં સુધી એણે સમાધિની અવસ્થામાં પ્રવેશ કર્યો છે એવું ન કહેવાય. સમાધિની ઉચ્ચતમ અવસ્થા દરમ્યાન શરીરનું ભાન ખીલકુલ નથી રહેતું. કાળનું ભાન પણ નથી રહેતું. મનની વૃત્તિ અથવા તો મન એ બધાથી પર અથવા તો અતીત બની જાય છે. જ્યાં સુધી શરીરનું, કાળનું, અને આત્મબાહુના વાતાવરણનું ભાન રહેતું હોય ત્યાં સુધી એ દશાને સમાધિની દશા નહિ પરંતુ ધ્યાનની દશા કહેવાય છે. ધ્યાન ને સમાધિની દશાનો એ ભેદ ધ્યાનમાં રાખો તો

સમાધિના રહસ્યને સારી પેઠે સમજી શકશો.

પ્રશ્ન:-સમાધિમાં ઓછામાં ઓછું કેટલો વખત સુધી રહેવું જોઈએ ?

યોગેશ્વરજી:-સમાધિ દશામાં ઓછામાં ઓછું કે વધારે-માં વધારે કેટલા વખત રહેવું જોઈએ, તેના કોઈ જ ચોક્કસ નિયમ નથી બાંધી શકાતો. એક વાત ખાસ યાદ રાખવાની છે કે સમાધિદશામાં કોઈ કેટલા વખત સુધી સ્થિતિ કરે છે, તે એટલું મહત્વનું નથી જેટલું મહત્વનું એ દશામાં શું અનુભવે છે અને એ દશામાંથી જાગ્રત થયા પછી મનનું સ્વરૂપ કેવું રહે છે તે છે. સમાધિની મહત્તા એના સમય પરથી નથી મનાતી, પરંતુ એની ગુણવત્તા પરથી જ અંકાય છે, એ કદી ભૂલાવું ન જોઈએ.

પ્રશ્ન:-પોતાની જાતને કેવી રીતે ઓળખાય ? પોતાની જાતને ઓળખવી એટલે શું ?

યોગેશ્વરજી -પોતાની જાતને ઓળખવી એટલે પોતાના શરીરમાં રહેલી ચૈતન્યસત્તાનો પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરવો, એનું દર્શન કરવું. એને સ્વરૂપ પણ કહેવાય છે. ધ્યાનથી એ શક્ય બને છે. ધ્યાન કરતાં કરતાં મન શાંત થાય છે ત્યારે આત્મ-તત્વનો અનુભવ કરી લે છે.

પ્રશ્ન:-મોક્ષનું સ્વરૂપ કેવું છે ?

યોગેશ્વરજી:-મોક્ષનું સ્વરૂપ ઘણું વિશાળ છે. સ્વરૂપના દર્શનથી આત્માના અપરોક્ષ જ્ઞાનનો ઉદય થાય છે. તેથી ભેદભાવની નિવૃત્તિ થાય છે તથા અશાંતિ ટળી જાય છે. તે મોક્ષનું મુખ્ય સ્વરૂપ છે એના અનુભવને માટે બધી જાતનાં વ્યસનો, દુર્ગુણો, દુર્વિચારો, દુષ્કર્મો તથા દુન્યવી મમતા

અહંતા અને આસક્તિમાંથી મુક્તિ મેળવવી જોઈએ.

પ્રશ્ન:-લય ને સમાધિ એક છે કે બુદ્ધાં બુદ્ધાં ?

યોગેશ્વરજી:-બંને એક જ છે. બંનેમાં શરીરનું ભાન ભૂલાઈ જાય છે, ને સુખનો અનુભવ થાય છે. બંનેનાં નામ બુદ્ધાં પરંતુ તેમનો સાર એક જ છે.

પ્રશ્ન:-તો લય અને આત્મદર્શન એક છે કે એમાં કાંઈ ફેર છે ?

યોગેશ્વરજી:-એ બંનેમાં ફેર છે. એ ફેર સ્વાનુભવ વગર નથી સમજાય તેવો. લયની દશા છે ઘણી જ ઊંચી ને કિંમતી, છતાં પણ દરેક પ્રકારના લયમાં સાધકને આત્માનો સાક્ષાત્કાર નથી થતો. આત્માનો અનુભવ કરાવનારો લય તો કેઈ ધન્ય ક્ષણે જ થતો હોય છે. એવા લય પછી સાધકનું મન સંપૂર્ણપણે શાંત થઈ જાય છે અને જગતદશામાં આવ્યા પછી પણ તેને જડચેતનમાં બંધે પરમાત્માની અનુભૂતિ થવા માટે છે. એવો વિશેષ પ્રકારનો લય જીવનને કૃતાર્થ કરનારો બને છે. એને નિર્વિકલ્પ સમાધિ પણ કહે છે. અથવા તો અસંપ્રજ્ઞાત સમાધિના નામથી ઓળખવામાં આવે છે.

લક્ષિત એ તો વિલક્ષિતમાંથી અવિલક્ષિત થવાનો અભ્યાસક્રમ છે.

* * *
જે પ્રથમ પોતાનામાં દેવને જુએ તેને બધે દેવ દેખાય છે.

ભૂખનું સુખ

હરીશ વરાવવાળા.

અંગ્રેજ કવિ લોરીલીએ લખ્યું છે કે, “ One of the major pleasures in life is appetite ” જીવનનું જેટલું મહત્ત્વ સુખમાં છે તેટલું જ મહત્ત્વ ભૂખ્યા રહેવામાં પણ છે. અકરાંતીયું ખાવામાં મગ્ન આવે છે પણ પાછળથી તકલીફ થાય છે. જે સંપૂર્ણ તૃપ્તિ પામે છે તેને માટે જીવનમાં કંઈ જ માણવાનું રહેતું નથી. પેટની ભૂખ એ ભૌતિક વાત છે, મનની પણ એક ભૂખ હોય છે. લોકો આ મનના સુખને માણી લેવા તત્પર હોય છે. લોકોને દરેક ભાતનાં સુખ પૂર્ણતઃ ભોગવવાની આદત પડી ગઈ છે.

સુખ સગવડો વધી તેમ તેમ સુખનું અકરાંતિયાપણું પણ વધ્યું છે. આપણું સુખ બહારનાં સાધનો ઉપર અવલંબીત છે. ઘડીક મન નવરું પડ્યું અને માણસ એકલો પડ્યો એટલે તે ભોગવાઈ હોય તો તેના જેવો લાચાર અને ગરીબડો જાણે કેઈ નથી તેવું મનથી અનુભવે છે. પોતાની એકલતાને તે સહન કરી શકતો નથી. એકલતા તેને દુઃખદ લાગે છે. એટલે તે પોતાની એકલતાના દુઃખને ટોળાબંધ મિત્રો અને સાથીદારોના સંગાથના સુખથી ઠાંકી દેવા મથે છે.

લોકો સુખના સમયને સંપૂર્ણ રીતે તૃપ્ત થઈને ભોગવી લેવા માંગે છે. સુખની ખાબતમાં તેઓ જરા પણ ભૂખ્યા રહેવા ઈચ્છતા નથી. પરંતુ સુંદર રીતે જીવવા માટે દરેક ખાબતની ભુધા જરૂરી છે. ભૂખ જીવનને રળિયામણું બનાવે છે. એ માટે મનને ભોગવાઈ બનતાં અટકાવવું જોઈએ, વાળી

લેવું' નેઈએ. જો તમે જાતેજ થોડા ભૂખ્યા રહીને વિરહ કે દુઃખની પસંદગી નહિ કરો તો પછી કુદરત તમારા ઉપર દુઃખ અને વિરહની જબરજસ્તી કરશે. એના કરતાં દુઃખની બાબતમાં સ્વાવલંબી બનવું અને પસંદગી મુજબનું પ્રમાણ-સર દુઃખ વહોરવું વધારે સારું છે.

ઓસ્કાર વાઈલ્ડ જેવા લેખકે કહ્યું છે કે, “ જે લોકોની પોતાના હૃદયની ઈચ્છા સિદ્ધ નથી થઈ તે લોકો માટે મને અફસોસ થાય છે, પરંતુ વધુ અફસોસ એ લોકો માટે થાય છે કે જેમની હૃદયની ઈચ્છા સિદ્ધ થઈ ગઈ છે.” મહાન અંગ્રેજ પ્રવાસી શ્રી. આર. એસ. સ્ટીવનસને પણ કહ્યું છે કે, “ પહોંચવા કરતાં સફર કરવામાં વધુ મજા આવે છે.”

ઈચ્છવાની મજા ઈચ્છવાની પૂર્તિમાં નથી. પછી એ પૂર્તિ પરિતૃપ્ત થાય તો તો મજા બાકી રહે જ નહીં. ભૌતિક ભૂખ માટે પણ આયુર્વેદમાં કહ્યું છે કે, “ તમારા પેટના અગ્નિને સાચવી રાખો. એ અગ્નિને કદાપિ ઠારો નહીં.” અર્થાત્ ભૂખને પ્રજ્વલિત રહેવા દેવી નેઈએ.

પણ દુઃખની વાત તો એ છે કે કેઈ ભૂખ્યા રહેવા-માં માનતું નથી. વૈદ્ય અને ડોક્ટરો પાસે યુવાન અને આઘેડ વયના લોકો વિચિત્ર ફરિયાદો લઈને જાય છે. જીવનના સત્ય-રૂપે ક્ષુધાને તો ખૂબ સાચવી સાચવીને ભોગવવી નેઈએ પણ લોકોને નજર સામેનું સુખ હાથમાંથી ચાલ્યું જશે, તેવી બીક લાગે છે. ઘણા લોકો તો આરોગ્યનાં પોટલાં બાંધી શકાય કે સુખનાં પોટલાં બાંધી શકાય તો તેનાં પોટલાં બાંધવા ઈચ્છતા હોય છે પરંતુ આવા પોટલાંઓ બાંધી શકાય નહીં. સુખનાં પોટલાં બાંધવાને બદલે દરેક ક્ષણે

થોડુંક સુખ જતું કરવાથી બીજાને માટે અનામત રાખવાથી એ સુખ દ્વિગુણિત થઈને મળે છે. એક ટંક ખાવાનું જતું કરવાથી બીજા ટંકે કકડીને ભૂખ લાગવાથી ભોજનનો વધુ સ્વાદ આવે છે. તે રીતે જો યુવાનીમાં થોડાં થોડાં સુખ જતાં કરીએ તો પાછલી જિંદગીમાં સુખનું ભાથું આપોઆપ મળી જાય છે નહિતર સવારે ભરપેટ ખાધા પછી સાંજના ભોજન-નું મહત્વ રહેતું નથી. એ રીતે સુખની પરિતૃપ્તિથી જીવન-ની સંધ્યા બહુ સુહામણી નહીં રહે. સુખની પરિતૃપ્તિને જીવનની સંધ્યાની રાહ જોવી પડતી નથી.

જો તમે થોડા ભૂખ્યા રહેશો તો તેનાથી બીજા કશુંક થશે. એક તો તમારા સ્વાસ્થ્ય માટે જ તે સારું છે કારણ કે તમે એક આશાવંત સાંજ તરફ નેઈ શકશો. વાડી, વજીરા, મહેલાતો ને મિલકતો એકઠું કરવામાં જેટલું સુખ રહેલું છે, તેટલુંજ સુખ બીજાને માટે અનામત રાખવામાં પણ રહેલું છે. યુવાનીની ઉંમરમાં જો થોડા પણ ભૂખ્યા રહેશો, બીજાને માટે અનામત રાખશો તો જીવનની સંધ્યામાં તેનું વળતર દ્વિ-ગુણિત થઈને જરૂર મળશે. પણ આપણા ભોગવાદી સમાજ ‘ પોતાનું પહેલું બાંજ કોઈનું નહીં.’ ભોજન, મનોરંજન, સંગીત, મિલકત વગેરે માણવામાં તમે જે ધન ખર્ચો છો કે જે સગવડતાઓ ઝૂંટવી લો છો તે ઓછી કરી અને થોડાં ક્ષુધાવાળા રહો તો બીજા જે તદ્દન ભૂખ્યા છે તે લોકોને અત્યંત જરૂરી છે, તેવું સંગીત પ્રાપ્ત થઈ શકશે. અંગ્રેજ કવિ શ્રી લોરી લીએ કહ્યું છે કે, “ We should respect the divinity of appetite.” અર્થાત્ આપણી ક્ષુધાની દિવ્યતાને આપણે માન આપવું નેઈએ. ક્ષુધાને આ કવિએ દિવ્ય કહી છે, કારણ કે થોડો થોડો ભૂખ્યો માણસ જ

ખોરાક સંગીત કે મનોરંજનને માણીને લગવાનનો પાડ માનશે, અને માણવાની જે ચીજ છે તેનું મૂલ્ય સમજશે

* ગાયત્રી પરિવાર-વડોદરાના સ્વાધ્યાયીઓ સમક્ષ કરેલ લેખકનું પ્રવચન ટૂંકવીને અડી રજૂ કરેલ છે.

ખાસ નોંધ.

લાવનગરના RMSમાં છેલ્લા થોડા વખતથી GoSlow-નું આંદોલન ચાલે છે, તેવી નોટીસ પોસ્ટ ખાતા તરફથી મૂકવામાં આવી છે. આને પરિણામે ગ્રાહકોને અધ્યાત્મના ફેણુ. ઠડના અંકો મળવામાં થોડો વિલંબ થાય તો ક્ષમા કરે. હાલ પોસ્ટ ઓફિસ માસિકના અંકો પણ સ્વીકારતી નથી.

આપણે ઇચ્છીએ કે ફેણુ. ઠડના આપણા અંકની પ્રસિદ્ધિ પહેલાં ઉપરોક્ત આંદોલન સમેટાઈ જાય.

પૂ. મોટાની સાધના-૧

(ગતાંકથી ચાલુ)

‘અનુરાગી’

આપણે અગાઉ જોઈ ગયા કે પૂ. મોટાને કેટલીક આર્થિક મુશ્કેલીઓ તેમજ હરિજન સેવાની પ્રવૃત્તિઓને લીધે ચિંતા રહ્યા કરતી. પરિણામે એમને ફેફરાનું દર્દ લાગ્યું પડેલું. આ રોગથી તેઓ ઘણા કંટાળી ગયેલા. એથી એમણે નર્મદામાં પડી આપઘાત કરવાનો પ્રયાસ પણ કરી જોયો. પરંતુ એમાં એમનો જે અફસુતરીતે ખચાવ થયો એનાથી જીવનનો અંત લાવવાનો વિચાર એમણે માંડી વાળ્યો.

નર્મદા મૈયાના એ પ્રસંગ પછી પૂ. શ્રી મોટા એક દિવસ વડોદરા ગયા. પ્રભાબા ત્યારે વડોદરા રહેતાં હતાં. તેમને ત્યાં તેઓ ત્રણ માળનો દાદર ચઢતા હતા, ને ફેફરાના દર્દનો હુમલો થયો. તેઓ છેક ત્રીજા દાદરથી ગળડતા ગળડતા નીચે ફરસ ઉપર પછડાયા. શરીરે વાગ્યું પણ ખરું.

ફેફરાનો હુમલો શાંત થયો, એટલે પૂ. શ્રી મોટાએ આંખ ઉઘાડી તો એક અફસુત ઘટના બની.

નર્મદાતટે મળેલા પેલા મહાત્મા પ્રત્યક્ષ દેખાયા. એમણે કહ્યું, ‘અલ્યા ભાઈ, મેં તને કહેલું તે પ્રમાણે લગવાનનું નામસ્મરણ તો કરી જો. એમાં થોડા કંઈ પૈસા ખેસવાના છે? શ્રદ્ધા રાખી લગવાનનું નામ લઈ જો.’

આટલું કહી મહાત્મા અદૃશ્ય થઈ ગયા!

પૂ. મોટા વિચારમાં પડી ગયા. એમને હજી લગવાનના નામસ્મરણમાં શારીરિક રોગ મટાડવાની શક્તિ અંગે શંકા હતી. મહાત્માએ પ્રત્યક્ષ દર્શન આપ્યાં, છતાં હજી શ્રદ્ધા ખેસતી ન હતી. એમણે પ્રભાબાને આ વાત કરી.

પ્રભાબાને એ સાંભળી ખૂબ આનંદ થયો. એમણે કહ્યું, 'અલ્યા ચુનીલાઈ, તું ખૂબ ભાગ્યશાળી છે. મહાત્માનાં દર્શન આમ બધાંને થોડાં જ થાય ! તું એમનાં વચનોમાં વિશ્વાસ રાખી ભગવાનના જપ કર. તારો રોગ જરૂર મટી જશે.

“તું ઉઠતાં-બેસતાં, ખાતાં-પીતાં, હરતાં-ફરતાં પ્રભુનું સ્મરણ કર્યાં કર. એનાથી લાભજ થશે.”

પૂ. મોટાને પ્રભાબામાં શ્રદ્ધા હતી. એટલે એમણે હરિઃ ૐ નો જપ કરવાની શરૂઆત કરી લીધી.

શરૂમાં દિવસમાં એક કલાક જપ કરતા. જે દિવસે જપ પૂરા ન થાય તે દિવસે ભોજન જતું કરતા.

આમ ઉત્તરોત્તર નામ-સ્મરણનો સમય વધારતા ગયા.

એમને એક દિવસ વિચાર આવ્યો કે ગાંધીજી પણ ભગવાનનું નામસ્મરણ કરે છે. એટલે એમનો અભિપ્રાય બાળુવા એમણે ગાંધીજીને પત્ર લખ્યો એમાં પૂછાવ્યું “ભગવાનના નામ સ્મરણથી શારીરિક રોગ મટે ખરો ?”

પૂ. ગાંધીજીએ તુરતજ જવાબ લખ્યો:-

“શરીરનાજ નહિ, મનના રોગ પણ ભગવાનના નામ-સ્મરણથી મટી જાય.”

હવે પૂ. મોટાને ઘણી શ્રદ્ધા બેઠી. તેમણે નામસ્મરણનો ગાળો વધારવા માંડ્યો; ને રોજના ચાર કલાક નામ-સ્મરણ કરતા. ને પ્રભુકૃપાથી એમનો ફેફરાનો રોગ મટી ગયો !

પૂ. મોટાએ પોતે લખ્યું છે કે “હું જ્યારે આ પ્રમાણે ભગવાનનું નામ-સ્મરણ કરતો, ત્યારે મને ખૂબ ઉત્સાહ, સ્ફુર્તિ ને આનંદ જણાતાં.”

પ્રભુએ આમ શારીરિક બીમારી દ્વારા પૂ. મોટાને ભગવદ્ સ્મરણ તરફ વાળ્યા એવું લાગે છે. પ્રભુ કોઈ નિમિત્ત ઊભું

કરી દે કે જેને લીધે, પેલો જીવ એના તરફ પરાણે પણ ખેંચાઈને આવે. આલું આપણે સંસારમાં બેઠાંએ છીએ.

પૂ. મોટાનો શારીરિક રોગ તો ગયો પરંતુ ભગવાનના નામસ્મરણને લીધે, એમને જીવનના ધ્યેય અંગેના વિચારોય આવવા લાગ્યા. એથી વધુને વધુ નામસ્મરણ કરતાજ ગયા. છેવટે એક પ્રભુસિવાય બીજા કોઈપણ નિમિત્તે કર્મ ન કરવાના ધ્યેયની પ્રાપ્તિ થઈ. એમાં વળી પાછી એક અદ્ભુત ઘટનાએ મોટો ભાગ ભજવ્યો.

પૂ. મોટા પ્રાર્થના, ભજન, ધ્યાન, ધારણા ને નામસ્મરણમાં દિવસનો ઘણો ખરો સમય ગાળતા. આમ છતાં પ્રભુના નામન અખંડસ્મરણની સ્થિતિએ તેઓ પહોંચી શક્યા ન હતા. એ માટે એમનો પુરુષાર્થ ને મથામણ ચાલતી.

એ અરસામાં ઝોરસદ તાલુકાના ઝોદાલ ગામે અત્યંજ સેવા મંડપની શાખા ખોલવાનું નક્કી થયું. ઉદ્ઘાટન શ્રી સરદાર વલ્લભલાઈ પટેલના હસ્તે હતું ને પૂ. મોટાને બીજા એક ભાઈ સાથે નવી શરૂ થનાર શાખાની જવાબદારી સંભાળવાની હતી.

સમારંભની તૈયારી પછી રાત્રે પૂ. મોટા ખુલ્લામાં સૂતેલા. એમની એક બાજુ શ્રી શ્રીકાન્ત શેઠ હતા અને બીજી બાજુ શ્રી ઠક્કરબાપા. આમ છતાં એ બન્નેને છોડી, રાત્રે ઝેરી સાપ પૂ. મોટાનેજ સાથળ ઉપર કરજ્યો. કેહું અદ્ભુત ને વિચિત્ર કહેવાય ! ડંખ લાગતાંજ પૂ. મોટાને માથામાં ઝાટકો લાગ્યો. એમને એ સમયે પૂ. ગાંધીજીનું લખાણ યાદ આવી ગયું કે જેને સાપ કરજ્યો હોય તેને રાત્રે સૂવા કે બેસાન થવા દેવો બેઠાંએ નહિ.

આથી એમણે કોઈપણ ભોગે સતત ભગતા રહેવાનો સંકલ્પ કર્યો. તે માટે મોટેથી હરિઃ ૐનો જપ કરવા માંડ્યો

કોઈ પૂછે તો કંઈ બોલે કે જવાબ આપતા નહિ. બસ મોટેથી જપ કર્યાજ કરે. આશ્રમના માણસો પૂ. મોટાને સાપનું ઝેર ઉતરાવવા પાસેનાં ત્રણ ચાર ગામોમાં લઈ ગયા. પરંતુ તેનું કોઈ પરિણામ આવ્યું નહિ. આખરે આણુંદ ડો. કૂકની હોસ્પિટલમાં લઈ ગયા. એમણે નળીવાટે હોજરીમાંથી બધું ઝેર કાઢી નાંખ્યું.

ઝેરની તપાસ કરતાં જણાયું કે તે ખૂબ કાતીલ હતું. પૂ. મોટા શી રીતે બચી શક્યા એની ઠાકતરને પણ નવાઈ લાગી !

ડોક્ટર કૂકે કહ્યું કે આ છોકરો ફક્ત ભગવાનના નામસ્મરણથીજ બચ્યો છે. નહિ તો આવા કાતીલ ઝેરની અસરવાળો કોઈ સંજોગોમાં બચે જ નહિ.

પૂ. મોટાને ઝેરી સાપ તો કરડ્યો ને તેની પીડા પણ ભોગવી. પરંતુ એમનું મન એ પરિસ્થિતિમાં સ્વસ્થ રહી, ભગવાનના નામનો સતત જપ-૭૨ કલાક સુધી કરતું રહ્યું-એ ઘણી મોટી વાત લેખાય. પૂ. મોટાની સતત ભગવદ્સ્મરણની મથામણ આ રીતે પ્રભુએ પૂરી કરી. જે સાધના પૂર્ણ કરવા એ મથતા હતા, તેનું નિમિત્ત આ સર્પદંશ બની ગયો હવે નામસ્મરણ અખંડ થવા લાગ્યું. અજપાજપની સ્થિતિ ચાલુ થઈ ગઈ. દેખીતી પીડામાં પણ કેવી પ્રભુની કૃપા છૂપાયેલી હતી એનું દર્શન તો કોઈ શ્રદ્ધાળુ સાધક જ કરી શકે. (અપૂર્ણ)

પૂ. શ્રી મોટાના પ્રસંગો (૨)

પ્રપન્નલાલ કાલ

પૂન્ય મોટાનાં પૂર્વ જીવનનું નામ ચુનીલાઈ. પોતે વિદ્યાપીઠમાં સ્નાતક સુધી અભ્યાસ કરેલો. કોલેજ દરમ્યાન સંસ્કૃતમાં ૯૦ ટકા ગુણ મેળવનાર અને પ્રથમવર્ગમાં પ્રથમ આવનાર જ્વલંત આશાસ્પદ કારકીર્દિવાળા છતાં ગાંધીજીની રણભેરી સુણતાં, કોલેજનો ત્યાગ કર્યો અને ગુજરાત વિદ્યાપીઠમાં જોડાયા. પછી હરિજનવાસમાં અણમોલ સેવા અર્પી, સને ૧૯૩૯માં રામનવમીને દિવસે એમને ગુરુદ્વારા પ્રભુનો સાક્ષાત્કાર થયો, તે અગાઉ અજપા નામજપ, વેદાંત વિ. નો સારો એવો અભ્યાસ. આથી સાધુ સમી સાદાઈ એમના લોજન અને વેશમાં આવ્યાં હતાં.

કરાંચીમાં શ્રી. પરષદલાઈ સ્ટીમ નેવીગેશનની શાખાના મેનેજરને ત્યાં એ રહેતા. એ ડેયુપ્લેક્સ અંગલામાં હું મારા મોટાલાઈની સાથે રહેતો હતો. શ્રીચુનીલાઈ પરષદલાઈને ત્યાં રહેતા, ખાતાપીતા અને પરચુરણ કામકાજ કરતા હતા. એમની પુત્રીએને એમ. એ. બનારસ યુનિવર્સિટીના એકસટર્નલ અભ્યાસ કરાવતા. બનારસ યુનિવર્સિટીની એમ. એ.ની પરીક્ષા અંગે શ્રી ચુનીલાઈ તથા કુરંગીએન બનારસ જવા નીકળ્યાં. રસ્તામાં જગન્નાથજીનાં દર્શન કરવા જગન્નાથપુરીમાં મંદિરમાં એ ગયાં. ચુનીલાઈને સરસામાન સાચવવા, બહાર જ્યાંથી દર્શન થઈ શકે એ જગ્યામાં ઉભા રાખીને કુરંગીએન અંદર આરતીનાં દર્શનાર્થે ગયાં. આરતી પુરી થઈ અને કુરંગીએન ચુનીલાઈ પાસે આવ્યાં, તો ચુનીલાઈ ને તો સમાધિ લાગી ગઈ હતી, એ તો નિશ્ચેતન અડીને ઉભેલા. ઠંઢાળીને

જગાડ્યા. અને પૂછ્યું. “ યુનીભાઈ, આપણો સામાન ક્યાં ? ”

યુનીભાઈએ આસપાસ જોવા માંડ્યું, તો સામાન દેખાયો ના. એમને ચિન્તા થઈ. સામાન જતો રહ્યો એટલે કુરંગીબેન રડવા લાગ્યાં. એમને ધીરજ આપતાં યુનીભાઈ બોલ્યા:

“ દીકરી રડ નહિ. પ્રભુ હમણાં જ આપણો સામાન પાછો લાવી આપશે. ”

ને તેઓ સાશુ પ્રભુને પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા.

ખરા અંતરથી કરી હોય ને પ્રાર્થના ન સંભળાઈ હોય એવું કદી બને ખરું ?

હસ મિનિટમાં જ એક માણસ આવ્યો. તેના હાથમાં યુનીભાઈનો ખોવાયેલો સામાન હતો. તેણે સામાન યુનીભાઈને પાછો આપતાં કહ્યું, “ ભાઈ, મારું આખું શરીર બળે છે. મને ખૂબ દાહ થાય છે. કૃપા કરી મને સારું થાય એવું કરો. મેં આપનો સામાન લઈને ભૂલ કરી. મને ક્ષમા કરો. ” આ પ્રમાણે રડતાં રડતાં આજીજી કરવા લાગ્યો. વળી તેણે રૂ. ૨૧, કુરંગીબેનને ભેટ આપવા માંડ્યા. પરંતુ શ્રીમોટાએ તે ના લીધા, પછી એમણે એ શાહુકારા ચોરને શાન્તિ થાય એ માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરી. એને દિલથી માફી આપી. ત્યારે એની બળતરા મટી.

કરાંચીમાં કલીફ્ટન સાગરકિનારે સુંદર હરવાફરવાની જગ્યામાં રોજ શ્રી યુનીભાઈ કુટુંબના છોકરાંઓને લઈને ફેરવી આવે અને સરસ વાર્તાઓ કરતા રહે. મારા ભાઈનો છોકરો સુધાકર જે ૧૩ વર્ષનો હતો જે પાછળથી એમ. એસ. અમેરિકાનો ઈજનેર થયેલો તે પણ સાથે હતો. યુનીભાઈ

ને કસ્તુરબાનિધિ એવા કોઈ લોકકલ્યાણ માટેના કાર્યમર્ષદલાઈએ એમના તરફથી રૂ. ૨૫ ભરી દેવાનું કહ્યું ત્યારે યુનીભાઈએ કહેલું દાન દેવા માટે દાન લેવું એ મને સ્વીકાર્યું નથી. એક દિવસ કરતાં કરતાં કલીફ્ટનમાં કચરા પેટી આગળ કાગળોનો ઢગલો પડ્યો હતો. ત્યાંથી પંદર કુટ છેટેથી સુધાકરને એક ભૂરું પાકીટ શોધીને લાવવા મોકલ્યો. થોડી શોધ પછી પાકીટ લાવીને પૂ. યુનીભાઈના હાથમાં મૂક્યું તો તેમાં રૂ-૨૫ નિધિમાં ભેટ કરવા કોઈએ મૂકેલા દીઠા.

મારા મોટાભાઈને સરકારી મોટી નોકરીમાંથી નિવૃત્ત થવા સૂચના આવી ગઈ હતી. પોતે તાંદુરસ્ત હતા અને રૂ. ૧૫૦૦નો પગાર બંધ થઈ જશે એમ ચિંતા કરતા હતા. તેમને પૂ. મોટેએ કહ્યું કે દીલ્હીથી લાંબુ સરકારી પરબીડીયુ રવાના થઈ ચુક્યું છે. અને તેમાં ચાર વરસનું એક્સટેન્શન મળ્યું છે એમ લખ્યું છે. અને સાચે જ એમ બન્યું.

એક દિવસ એમના ગુરુ એમને મળવા કરાચીમાં આવેલા. તેમણે પૂ. યુનીભાઈને કહ્યું કાલે સવારે નવવાગે તદ્દન નગ્ન અવસ્થામાં એક કલાક કરાંચીમાં ત્હારે ફરવા જવાનું. હું તારી રાહ જોઈશ. પૂ. મોટા તો અમારે બંગલે આવ્યા. બધાં કપડાં ઉતારી નાંખ્યાં અને છાનામાના ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે સરકી ગયા. તદ્દન નગ્ન અવસ્થામાં બજારમાં એક કલાક ફર્યા. કોઈ પોલીસે પણ કાંઈ પૂછ્યું નહિ. બધા વેપારીઓ પોલીસ રોજ ઓળખતા હતા. છતાં કાંઈ પૂછ્યું નહિ. ગુરુ તો ચાલી ગયા હતા, પરંતુ ગુરુની આ અગ્નિ પરીક્ષામાં તેઓ પાસ થયા. છાનામાના પાછલે એટલે આવી બધાં કપડાં પહેરી લીધાં. એક બાડી ખાદીની બંડી અને ઘુંટણ સુધીનું ધોતીયું પહેરતા.

માખાપના આગ્રહથી એમને ખુશ કરવા અને આજ્ઞા માનવા કમને લગ્ન તો કર્યાં. વહુને આજ્ઞા વળાવી પરગામથી લાવવાના છે એ વિચારે દુઃખી હૃદયે એ પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા. આ તો આકૃત આવવાની પણ તેજ દિવસે તાર આવ્યો કે વહુનું હાર્ટ ફેઇલથી અવસાન થયું. અને એમણે પ્રભુનો પાડ માન્યો. પૂ. મોટાના જીવનમાં પ્રાર્થના આ રીતે અનેકવાર ફળદાયી બની છે.

પંખીની બે પાંખ તેમ લકિતની બે આંખ એક બ્રહ્મા અને ખીજ પ્રેમ.

કનેરીયા એન્જનીયરીંગ વકર્સ

શાંતિલાઈ કનેરીયા

ઓઇલ એન્જીનના ઉત્પાદકો

ટેબર રોડ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૧

ફોન. નં. ઘર : ૨૮૨૧૪ ઓફિસ : ૨૫૮૧૭ : ઓફિસ ૩૩૬૬૦

મહાયોગી અરવિંદની અમરકૃતિ:-

સાવિત્રી

આશા ત્રિવેદી

મહાયોગી શ્રીઅરવિંદનું મહાકાવ્ય “સાવિત્રી” ગુરુ દર્શનથી ભરેલું છે. દિવ્યતા એની આધાર ભૂમિ છે. પ્રભુના ધામના આત્માઓનો પરમ સત્યની પ્રાપ્તિ માટેની સાધનાનો મહાયજ્ઞ છે. આથી તે આધ્યાત્મિક અનુભૂતિનો અને સાક્ષાત્કારનો વિષય બની જાય છે. છતાંય તેની કાવ્ય તરીકેની રમ્યતા અને માધુર્ય જરાય ઓછાં થતાં નથી. શ્રીઅરવિંદનું જીવન પાર્થિવ સપાટીથી ઉપરનું હતું. આથી એની કૃતિ વિષે લખવું એ દુસ્સાહસ જેવું ગણાય. શ્રીઅરવિંદનો યોગ એટલે પ્રકૃતિનું ધરમૂળથી દિવ્યતામાં રૂપાંતર કરવું, મનુષ્યત્વને દેવત્વમાં પલટાવવું, અને દિવ્ય શક્તિની મદદથી પરમાત્મા સાથે સંપૂર્ણ અને શાશ્વત મિલન સાધવું. સત્યવાન અને સાવિત્રીની પૌરાણિક કથાને કેન્દ્રમાં રાખીને શ્રીઅરવિંદે યોગ સાધનાના માર્ગમાં આવતાં બૃહત્ પ્રદેશોનું દર્શન આપ્યું છે, જડ અને ચેતન વચ્ચેનું યુદ્ધ, મૃત્યુ અને અમૃતની શક્તિ વચ્ચે સંઘર્ષોનું વર્ણન અને પ્રેમની એકાત્મકતાનો મહા મહિમા આ કાવ્યમાં દર્શિત થયો છે.

પૃથ્વી પર અજ્ઞાનની રાત્રિ ચાલતી હોય છે, તે સમયે પ્રભુ ત્યાં પ્રકાશ પાથરવાના હેતુથી મહાશક્તિના કિરણ જેવા સાવિત્રીના તેજસ્વી આત્માને અશ્વપતિની પુત્રીના રૂપે પૃથ્વી પર મોકલે છે. પરંતુ આ પહેલાં અશ્વપતિને તપસ્યા કરવાની ફરજ પડે છે. પ્રભુના બળને ધારણ કરવા સાધકે પણ પોતાને સત્ય બળથી ભરી દેવો જોઈએ.

અહીં અશ્વપતિ અમરોના લોકમાંથી, પ્રભુના કાર્ય માટે ઉતરી આવેલો મહાન આત્મા છે કે જે જીવનના વિકાસ ક્રમના કાર્યમાં સહુથી આગળ પડતો, મહાન તપ સાધના કરીને પરાશક્તિને નીચે પૃથ્વી પર ઉતારી લાવવાનું કાર્ય તેને ભાગે હતું. પ્રકૃતિના રૂપાંતર કાર્યનો આદિ ઘડવૈયો છે. અશ્વપતિની સાધના દ્વારા શ્રીઅરવિદે પોતાના યોગનું નિરુપણ કયું છે. સાવિત્રી પ્રભુની પૂર્ણ શક્તિ કે જેના દ્વારા પ્રભુએ પૃથ્વી પર અમૃતને સિદ્ધ કરવાનું નક્કી કયું છે. સત્યવાન દેવત્વથી પ્રકાશતો, સત્યની મહામુદ્રા છલકાવતો, અમરતાનો અધિકારી કે જેને અતિમનસનું સ્વરૂપ આપવા પ્રભુની શક્તિ ઘોર તમસની સાથે લડી રહી છે. નારદ એક ત્રિકાલજ્ઞ મુનિ કે જે ભગવદ્ કાર્યની શક્તિ જલતી રાખવામાં આશિર્વાદરૂપ તેલ પુરવાનું કાર્ય કરે છે, અર્થાત્ સાવિત્રીના દઠ નિર્ણયને પ્રસન્નતાથી ટેકા આપે છે. અશ્વપતિની રાણી ધરાની સપાટી જેવી કે જેની ગોદ સાવિત્રીનું બેસણું બને છે. મુખ્ય પાત્રો પાર્થિવતાથી પરનું વ્યક્તિત્વ ધરાવે છે, છતાંય પોતાના સંબંધનો દોર પૃથ્વી સાથે જોડી રાખે છે, કારણકે તેઓનું મહત્ત્વનું કામ પૃથ્વીને સ્વર્ગના આનંદથી છલકતી કરવાનું છે. બાર પર્વના આ કાવ્યમાં પ્રથમ પર્વના ૩-૪-૫ સર્ગ, પર્વ બીજાના ૧ થી ૧૫ સર્ગ સુધી અશ્વપતિની તપ સાધનાની યાત્રા અને તેમાં આવતાં વિવિધ પ્રદેશોનું દર્શન છે. પર્વ. ૩. ૧ થી ૪ સર્ગમાં આત્માના પ્રદેશોમાં પ્રવેશ, દર્શન અને મા ભગવતીના વરદાનની વાત આવે છે, ત્યાર પછીના પર્વોમાં સાવિત્રીના જન્મ પ્રસંગથી માંડીને, સત્યવાનનું ચમના પાશમાંથી છૂટવું અને અતિમાનવરૂપે ફરી પૃથ્વી પર સજીવન થવાની વાત આવે છે.

પર્વ ૧ માં તપસ્યા દ્વારા રાજાને પ્રાપ્ત થતી અલૌકિક સિદ્ધિ અને મુક્તિની વાત છે પ્રકૃતિમાંથી મુક્તિ પામ્યા વિના ભગવદ્ સાધના આગળ જઈ શકતી નથી. અશ્વપતિ પોતાના સ્થૂળ દેહમાં રહીને અનંત સાથે સહયોગ સાધે છે. અખંડ સત્ય એનામાં આશ્રય લેતું ઉતરી આવે છે. દૈવી અને આસુરી પ્રકૃતિ પોતાના નિયમોનો ખરડો લઈને રાજાની સામે હાજર થાય છે. બંને પક્ષો રાજાના આત્માને પોતાનો બનાવવા માટે લડાઈ શરૂ કરે છે. સાધનાની શરૂઆતમાં જ સાધકના આંતર જગતમાં આવું યુદ્ધ જાગતું હોય છે. જેખમો ભરડો લેવાની તૈયારીમાં હોય છે. સૌંદર્યના મધુર પ્રલોભનો ચોરની માફક ઘૂસવાની વાટ જોતાં હોય છે. પણ શ્રેષ્ઠતમ સાધક અશ્વપતિ આ સઘળાને પાર કરી જાય છે. વિચારોની સરહદ ઓળંગીને તે નિરંજન નિરાકાર અનામી અનંતતામાં પ્રવેશે છે. ત્યાં જગત હતું નહી, એકાત્મકતા દ્વારા સર્વ કાંઈ જણાઈ શકતું. ત્યાં રહેનારો વિશ્વથી થે વિરાટ બની જતો. આ હતી પ્રકૃતિથી પરની સ્થિતિ. રાજા સાક્ષી અને સમ્રાટ બની જાય છે. અહીં આપણે જોઈ શકીએ છીએ કે શ્રીઅરવિદના પૂર્ણયોગમાં આત્મદર્શન એ હજી આધ્યાત્મિક જીવનના વિકાસ ક્રમનું પ્રથમ પગથિયું જ છે, અને ઊંડાણમાં પહોંચવા માટે અનિવાર્ય છે. રાજાને આ વિશાળ જગત અસીમ શક્તિના એક નાનકડા કાર્ય જેવું જણાયું. આ દર્શન પછી અધ્યાત્મ અવસ્થામાં સ્થિરતા આવે છે. સાધકની પ્રકૃતિ પ્રભુમાં પૂર્ણકામ બને છે. માયાવી શક્તિઓના છળને પકડી પાડી શકે છે. મનની ચમત્કારી શક્તિઓ અને ગુરુ સહસ્યો પ્રગટ થાય છે. સાધક વામન મટી વિરાટમાં મળે છે, અને જીવન પ્રભુ પાસે જવાનું નિશ્ચિત સાધન બને છે. રાજાના મનનું અને તનનું આ

રીતે પ્રાથમિક રૂપાંતર થાય છે. કાળના રહસ્યોને એ કળી બન્ય છે. આ રીતે રાજ સાધનાના એક મહાન શિખર પર આવીને ઉભા રહે છે, કે જ્યાંથી અનેક જગતોનું દર્શન થઈ શકે છે. અને આ શિખર તે શુદ્ધ જ્ઞાન. અર્થાત્ આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન. પોતાના જ સ્વરૂપમાં સમસ્ત વિશ્વ રહ્યું છે, માનવી મૃત્યુથી બંધ છુદ્ધતા માત્ર જ નથી, પણ અમરતાનો સ્વામી છે, અને પ્રકૃતિ તેની લીલા સહચરી માત્ર છે. આત્મ સ્વરૂપને બહુ વગર ત્રિગુણમયી પ્રકૃતિના સૂક્ષ્મ રહસ્યને પકડી શકાતું નથી. અશ્વપતિ એકલો આગળ બન્ય છે. ભુવનોની નિસરણી પર પગ મૂકતો તે અનંતતાના પ્રદેશમાં આવી પડે છે. માનુષી દૃષ્ટિથી ન દેખાઈ શકે, એવું સઘળું ત્યાં હતું, વસ્તુ માત્રની એકતામાં અજ્ઞાતનું જગત આવિર્ભાવ પામ્યું હતું, અહીં વેદાંતના “ સર્વમ્ ક્ષુભમ્ બ્રહ્મ ” એ સિદ્ધાંતનું દર્શન દેખાઈ આવે છે. રાજ સર્વની સાથે પોતાના સત્ત્વની એકરૂપતા અનુભવતો હતો, ભુવનોએ પોતપોતાની સાચવી રાખેલી શક્તિઓ રાજ સામે ઉઘાડી કરી, પરંતુ તે અટકતો નથી, કેઈ અગોચર લક્ષ્ય પ્રતિ તે આગળ ચાલવા લાગ્યો.

આપણા સ્થૂળ સ્વરૂપને યોથે આત્માનું એક સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર છે, પરંતુ પૃથ્વીના જડ આવરણને લીધે તે જોઈ શકાતું નથી. તે સૂક્ષ્મ દ્રવ્યનું બનેલું છે. કપિલ ભગવાને તેના દર્શન શાસ્ત્રમાં સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય માટે “ તન્માત્રા શબ્દ વાપર્યો છે, આ તન્માત્રા એટલે સ્થૂળ પદાર્થનું છેલ્લામાં છેલ્લું વિલાજન, જેને વિજ્ઞાનની લાષામાં ‘ પરમાણુ ’ કહે છે. આ વિલાજન નિત્ય છે, અને તે બહુ જ સૂક્ષ્મ છે. શ્રીઅરવિંદ પણ આ તન્માત્રાના બનેલા જગતને જ સૂક્ષ્મ દ્રવ્યનું રાજ્ય

કહેતાં હોય તેમ લાગે છે. આ રાજ્ય માંસ માટીના આધાર પર જીવમાન નથી. પૃથ્વી પરની વિકૃતિઓ ત્યાં નથી, પૃથ્વી પર જે અવશ્ય થવાવાળું હોય છે, તે પ્રથમ અહીં આવીને વિશ્રામ લે છે. ભાવિની અદ્ભૂતતા ત્યાંના ઉંડાણમાં ધૂમતી હોય છે. પૃથ્વી લોકના જીવનનું સંચાલન કરતી શક્તિઓનો એ સંચાર માર્ગ છે. આપણા હૃદયની ભાવનાઓ અને મસ્તિષ્કનાં સર્જનો પ્રથમ ત્યાં થઈને પૃથ્વીની રંગછાયા ધારણ કરવાનું કબૂલે છે. કલ્પી ન શકાય એવાં અનુપમ સ્વરૂપો ત્યાં સ્થૂળ શરીર પડ્યા પછી જીવ સ્થૂળતાના યોગ-માંથી મુક્ત થતો થતો એ સૂક્ષ્મ શરીરે એક બીજા ઉચ્ચતર લોકમાં જાય છે, પાછો જન્મ લે છે, ત્યારે પાર્થિવતાનો સ્થૂળ પોષાક પહેરે છે. આ સૂક્ષ્મ જગત શિખરો પર રૂપાળું દેખાય છે, પણ નીચાણમાં એની ભયાનક ભૂમિકાઓ આવેલી છે. સૂક્ષ્મ રૂપે નિત્ય હોવા છતાં, અનિત્યતાનું કાળું કફન ઓઢેલું છે આ રાજ્ય અત્યંત મનોહર છે, પણ અધ્યાત્મ કહેવાય એવો આનંદ નથી. આ સૂક્ષ્મ દ્રવ્યનું સ્વર્ગ ત્યજી દઈને અશ્વપતિ આગળ ચાલે છે. શાશ્વતીનો અજ્ઞેય પ્રદેશ તેને ખેંચી રહ્યો હતો. પણ તે પહેલાં એક વિશાળ અને વિશેષ લોભાવનારું રાજ્ય તેની સામે ઉપસ્થિત થાય છે.—એ છે પ્રાણનું સામ્રાજ્ય. (કેમશઃ)

રામકથા

યોગેશ્વરજી

(યોગેશ્વરજીની સિદ્ધ કલમે આલેખાયેલ રામકથા)

એમણે નીચા નમીને ધનુષ્યને સ્પર્શ કર્યો. ત્યાં સુધી અધિકાંશ રાજા અને રાજકુમારોને એમની ધનુષ્ય ઉચકવાની શક્તિમાં વિશ્વાસ ન હતો, પરંતુ એ પછી સ્વલ્પ સમયમાં જ એ અવિશ્વાસનો અંત આવ્યો.

ધનુષ્યને સ્પર્શ કરીને એમણે હસતાં હસતાં કોઈક કંદુકની જેમ અનાયાસે ઉપર ઉડાવ્યું. અને એને ચઢાવવાનો પ્રયત્ન કરતાં થોડીક શક્તિ કામે લગાડીને ધ્યાન લગાડ્યું, ત્યાં જ એ તૂટી ગયું. તૂટીને જમીન પર પડતી વખતે એણે આકાશ તૂટી પડે એવો મોટો અવાજ કર્યો. એ અવાજ સાંભળીને કેટલાક ગભરાઈ ગયા, ભયભીત

‘બ્રહ્મ સત્ય’નું રહસ્ય (પાના ૪ નું ચાલુ)

તત્પર બનશે, રાગદ્વેષ અને અહંતામમતામાંથી મુક્તિ મેળવશે, અને સંસારના વિવિધરંગી વ્યવસાયોની વચ્ચે વસવા છતાં પણ, અનાસક્તિ એને માટે સહજ બનશે. એનું શરીર સંસારમાં પરંતુ એનો પ્રાણ પરબ્રહ્મ પરમાત્મામાં જ નેડાયેલો રહેશે. જગતને એ મોટું મુસાફરખાનું માનશે, અને એક દિવસ એમાંથી વિદાય થવાનું છે એવા ખ્યાલ સાથે સભાન રહીને વિદાયની તૈયારી કરશે.

‘બ્રહ્મ સત્ય’ મંત્ર મોટો છે. મહામૂલ્યવાન છે. પરંતુ એને સમસ્ત જીવનમાં સંમિશ્રિત કરી દેશો કે જીવવા માંડશો તોજ તે મોટો બનશે ને મૂલ્યવાન થશે. બાકી તો કેવળ જીભની શોભાજ બની રહેશે. જીવનનું પ્રેરક પીઠબળ નહિ બને. એના યાંત્રિક પારાયણથી શું કરશો ?

શ્રી યોગેશ્વરજી

થઈ ગયા, સ્તબ્ધ બની ગયા, અથવા આશ્ચર્યમાં પડી ગયા.

લંકાપતિ મહા પરાક્રમી મનાતો રાવણ ડઘાઈ જ ગયો. !

મુનિ વિશ્વામિત્ર રામના એ પરાક્રમથી પરમ પ્રસન્ન બનીને રામને આલિંગન આપવા ઉઠતાં ખેલી ઉઠ્યા : ‘શાબાશ રામ ! ધન્યવાદ. મારા અંતરના અનેકાનેક ધન્યવાદ. તમારું આ પરાક્રમ વીરોચિત અને રઘુકળની ઉન્નવળ પરાક્રમ પરંપરા સાથે સુસંગત છે. રઘુવંશની પરાક્રમ માળામાં આ અદ્ભૂત પરાક્રમ કરીને તમે મેરૂ ચઢાવ્યો. હું જે ધારતો હતો તે જ થયું. તમારા વિના ખીબ કોઈની અંદર સાચું અલૌકિક અદૃષ્ટ અપૂર્વ કર્મ કરવાની શક્તિ ન હતી. મારું અંતર આજે પરમ પુલકિત બની ગયું ને ધન્ય થયું. મહારાજા જનકને મેં સંભળાવેલી તમારી પ્રશસ્તિ હવે સાચી લાગી હશે, ને આ પૃથ્વી વીર પુરુષોથી રહિત નથી એની પણ ખાતરી થઈ હશે, એમને માટે પણ આ ઘડી અનેરા ઉત્સવ રૂપ બની જશે. એટલું ખેલીને મહર્ષિ વિશ્વામિત્ર વેગથી આગળ વધ્યા ને રામને ભેટી પડ્યા. (ક્રમશઃ)

—*—

સત્સંગથી સ્મરણ થાય પણ સ્મરણ જાગરણમાં પરિણમવું જોઈએ સ્મરણને અખંડ રાખવા સાધનાત્મક અભ્યાસક્રમનો આશ્રય લેવો જોઈએ.

* * *

પ્રલોભનોનો પ્રતિકાર કરે તેને જ સિદ્ધિની સંપ્રાપ્તિ થાય છે.

શ્રી યોગેશ્વરજીની વાણી

શ્રી. પ્રશાંત દવે-અધ્યાપક.

પ્રેમ એ તો મૂંગા જીવોની તરસ છે.
પરમાત્મામાંથી પ્રગટેલું વિશ્વ-પ્રગટેલા જીવો પાછા ત્યાં જ પહોંચવાના. પ્રેમના નિયમને અનુસરીને.
પરમાત્મામાંથી પ્રેમ-શક્તિ-ચેતનાનો સ્વીકાર કરી સમસ્ત જગત ક્રિયાન્વીત બને છે. આ જાણવાની સાધના ભક્તિ છે.

અનુરાગ સીધો, સહજ અને સમજણપૂર્વકનો હોવો જોઈએ અનુરાગ એ પ્રેમનું પ્રગાઠ સ્વરૂપ છે.
રાગાત્મિતા ભક્તિમાં ભક્ત અને ભગવાન બે જ છે. ભક્ત રહે છે, ભગવાન હસે છે. ભક્ત પોકાર કરે તે અગર-બત્તી અને ધૂપ. ભક્તની અખંડ આહ તે જ સ્તોત્ર પાઠ. ભક્ત જે પ્રાર્થના કરે તે જ ધર્મગ્રંથો.

આત્માનું નિવેદન, આત્માનું પૂર્ણ સમર્પણ, ભક્તનો સાચા હૃદયનો પોકાર એ જ પરાભક્તિ.

ભક્તમાં સજીવ વિશ્વાસ હોવો જોઈએ. જેથી સર્વ વ્યવ-ધાન દૂર થઈ શકે.

સાચા ભક્ત તો દુર્લભ છે.

સામાન્ય મનુષ્ય લૌકિક વાસનાથી પ્રેરાઈ ભક્તિ કરે છે અને માંગવાના સ્વભાવથી જીવ દરિદ્રી બની ગયો છે.

ભક્ત જ્યારે આત્મતેજના અગ્નિથી આત્મવિકારનું દહન કરે ત્યારે જ આત્મદેવનું પ્રગટીકરણ થાય છે.

જે મુક્તિ માંગે છે તેને માનવ બાંધે છે.

સાધકના દિલમાં તરવરાટ હોવો જોઈએ.

દરેક જીવ યક્ષ છે તેને પોતાની અલકાપુરીનું સ્મરણ છે. શાંતિ, મુક્તિ, પૂર્ણતા એ માનવની પ્રિયતમા છે.
જીવનમાં પ્રભુ માટેની વેદના હોવી જોઈએ. પ્રભુ એ સંવેદના છે.

જીવનમાં સરળતા રાખવી જોઈએ.

પરમાત્માને વળગી રહેવું અધરું છે.

પ્રભુકૃપા સિવાય મારો બેડો પાર થાય તેમ નથી.

પ્રેમ એ ઈશ્વર પર મોકલાયેલો જવાબી તાર છે.

ઉત્કટ પ્રેમનું સર્વ શ્રેષ્ઠ સાધન વાર્તાલાપ છે.

મનુષ્ય સ્વભાવ અને તેની મર્યાદા સાથે જ છે.

જગત ત્રણ વસ્તુથી બંધાયેલું છે: ધન, ધરા અને રમા.

જીવનમાં સારી રીતે રહેવું તે જ ધર્મ છે.

સદ્બુદ્ધિનો સૂર્યોદય થાય પછી વિલંબ ન કરવો જોઈએ.

*

સેવાભાવી સાધક શ્રી. હરબાળાબેન શાહને શ્રદ્ધાંજલિ

આજના યુગમાં મૃત્યુ માણસને કયાં ને કયારે આંખી બંધ તે કોણ કહી શકે એમ છે? એવુંજ આપણા સાધક હરબાળાબેન શાહનું બન્યું. તા-૯-૧-૮૩ના રોજ તેઓ શ્રી મુરારિદાસ બાપુની રામચરિત માનસની કથામાંથી સેવા આપી ઘરે પાછાં ફરતાં હતાં, ત્યારે સ્કુટર અકસ્માતમાં અવસાન પામ્યાં. તેઓ અમદાવાદ ધ્યાનકેન્દ્રનાં અત્યંત સેવાભાવી, ને છેક ૧૯૭૭થી નિયમિત હાજરી આપતાં સાધક હતાં.

અમદાવાદની શિબિર વખતે રસોડા વિભાગ સંભાળતાં અને પાલડીનું યોગેશ્વર ધ્યાન કેન્દ્ર હમણાં મહિનો તેમને ત્યાં ચલાવવામાં આવ્યું હતું. આમ શ્રી હરબાળાબેન સેવાની હરેક તક ઝડપી લઈ, પોતાનો કાળો મૂંગેમોંઠે આપતાં રહેતાં.

એવાં સેવાભાવી બેનની આપણી વચ્ચેથી આકસ્મિક વિદાય વસમી લાગે, પરંતુ એનું જ નામ નિયતિ. માણસ ધારે શું ને બને શું ?

પ્રભુ એમના આત્માને શાન્તિ આપે.

મોરબીના ધ્યાનકેન્દ્રના નિષ્ઠાવાન ને વયોવૃદ્ધ સાધક શ્રી. ખોડીદાસભાઈ ભૂધરભાઈનું ૬૯ વર્ષની વયે તા.૨૮-૧-૮૨ના રોજ અવસાન થયું. પ્રભુ એમના આત્માને શાન્તિ આપે એ જ પ્રાર્થના.

મુંબઈમાં યોગેશ્વર ધ્યાન કેન્દ્રો

મુંબઈ શહેરમાં ગયા વર્ષે શ્રી યોગેશ્વર ધ્યાન કેન્દ્રનો પ્રારંભ થયેલો. તળ મુંબઈમાં રહેતા ને આધ્યાત્મિક વિકાસમાં અભિરુચિ રાખતા ભાઈ બહેનો નીચેના સરનામે ધ્યાનકેન્દ્રમાં બેઠાઈ શકે છે. શ્રી યોગેશ્વરજીનાં કોઈપણ ધ્યાનકેન્દ્રમાં કોઈ પ્રકારની ફી લેવામાં આવતી નથી.

શ્રી શાન્તાબેન ભટ્ટ

રટોન બીલ્ડીંગ, પહેલે માળે,

રતનસી ચાંપસી માર્ગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ-૨

(દર રવિવારે સવારે ૭-૩૦ થી ૮-૩૦)

મુંબઈ શહેરનાં વેસ્ટર્ન રેલવે પરનાં પરાઓમાં વસતાં ભાઈબહેનો માટે ધ્યાનકેન્દ્રની આવશ્યકતા ઘણા સમયથી લાગતાં આ માટે તા. ૩૦-૧-૮૩ થી યોરીવલી વેસ્ટમાં ધ્યાન કેન્દ્ર શરૂ થયું છે. એનું સરનામું નીચે પ્રમાણે છે:-

શ્રી. મધુસૂદનભાઈ હરગોવિંદ ભટ્ટ, શ્રોફ એપાર્ટમેન્ટ, બી પ્લોક નં. ૬૦૬ છકું માળે, સોડાવાલા રોડ, યોરીવલી વેસ્ટ, મુંબઈ નં. ૬૨. સમય દર રવિવારે સવારે ૮-૦૦ થી ૯-૦૦.

સદ્ભાવભરી ભેટ

‘અધ્યાત્મ’ને સદ્ભાવભરી ભેટની સરવાણી વહેતી રહે છે, તેમાં પરમશક્તિની કૃપાનું દર્શન થતું રહે છે. છેલ્લે મળેલી ભેટની વિગત નીચે પ્રમાણે છે. ભેટ આપનાર સદુશુભેચ્છકોનો આભાર માનું તો તે અસ્થાને નહિ લેખાય. રૂા. ૧૦૦૦ એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી.

૫૧. કેતન તથા મનીષના જન્મદિન નિમિત્તે.

નરેન્દ્રભાઈ ઠાકર તરફથી.

૫૧. શ્રી. રાજેશ્વરભાઈના લગ્ન પ્રસંગે.

૫૧. શ્રી. શાંતિલાલ મયારામ ઠાકર તરફથી.

૨૫. શ્રી. પ્રવિણાબેન કમલકાન્ત વૈષ્ણવ.

૨૧. શ્રી. હિમાંશુ પાઠક, સુરત.

પાઉન્ડ ૫. શ્રીમતી મણિબેન અંબાલાલ મિસ્ત્રી, રગ્ની તરફથી રાજેન્દ્રભાઈને ત્યાં પુત્રજન્મ નિમિત્તે.

પાઉન્ડ ૫. શ્રી. ગોવિંદભાઈ જી. મિસ્ત્રી તરફથી.

૨૧. પિનાકીન્ નારાયણદાસ બાની તરફથી પુત્રજન્મ નિમિત્તે.

૧૦ વર્ષ મહાગણા

અને સાથોસાથ સુરક્ષા

સામાજિક સુરક્ષા પત્રો

- આ પત્રો રૂ. ૫૦૦ તથા ૧૦૦૦ ના મૂલ્યમાં મળી શકશે.
 - પાકતી મુદતે વાર્ષિક રૂ. ૬૧.૬૧ રકા ચ.ટુ. વ્યાજ થાય છે.
 - ૧૮ થી ૪૫ વર્ષની વયની ઉંમરની કોઇપણ તંદુરસ્ત વ્યક્તિ આ યોજનાનો લાભ લઇ શકશે. આ માટે તબીબી પ્રમાણપત્રની જરૂર નથી.
 - સુરક્ષાપત્ર ખરીદીથી-(૧) બે વર્ષ દરમિયાન અકસ્માતથી બિનકુદરતી મૃત્યુ થાય અથવા (૨) બે વર્ષ પૂરાં થયા બાદ કોઇપણ કારણસર મૃત્યુ થાય તે કાયદેસરના વારસદારને ત્રણ ગણી રકમ તુરંતજ ચૂકવવામાં આવશે, જે કરમુક્ત રહેશે.
 - રોકાણ મર્યાદા-વ્યક્તિદીઠ રૂ. ૫૦૦૦ સુધી
- વિશિષ્ટ સવલતો :**
- વારસ મિયુક્તિની સગવડ છે.
 - જરૂર પડ્યે ત્રણ વર્ષ બાદ વટાવી શકાય.
 - યોજનાપત્રની સગવડ છે.
 - રૂ. ૧,૬૫,૦૦૦ સુધી સંપત્તિવેરામાંથી મુક્તિ મળે છે.
 - અન્ય માન્ય જમીનગીરીઓના રોકાણ પર રૂ. ૪,૦૦૦ ના કરકમુક્તિ વ્યાજના લાભો ઉપરાંત આ પત્રો ઉપર વધુ રૂ. ૨૦૦૦ સુધીનું વ્યાજ કરમુક્તિને પાત્ર છે.

વધુ માહિતી માટે :

નજીકની પોસ્ટ ઓફિસ; જિલ્લા કલેક્ટર કચેરી; નાયબ નિયામક, નાની અચત-રાજકોટ, વડોદરા, અમદાવાદ; રાષ્ટ્રીય અચત સંસ્થા, લાલ દરવાજા અમદાવાદ કે અનિકૃત એજન્ટોના સંપર્ક સાથે.

-કમિશનર, નાની અચત અને રાજ્ય લોહરી, ગુજરાત રાજ્ય.

જાનો જયતમાં જાણા વધે-જર્મદા યોજના આગળ ધપે

ભારતના આજીવન સભ્યો

અધ્યાત્મ માસિકના ભારતના આજીવન સભ્યોની સંખ્યા પણ દિવસે દિવસે વધતી રહી છે, એ બદલ અધ્યાત્મપ્રેમી સહુ વાંચકોને અભિનંદન ઘટે છે. ભારતનો નવા નોંધાયેલ આજીવન સભ્યો માટેની રકમ દક્ષિણ આફ્રિકામાં વસતા તેમના સગાં, કે સનેહીઓએ આપી છે, તે સહુને આપણે દિલપૂર્વક અભિનંદન આપીએ છીએ.

- ૨૭૮ શ્રી નટવરભાઈ ભીખાભાઈ પટેલ કોસાડ રૂ. ૨૫૧
 ૨૭૯ ,, છોટાભાઈ કસનજી પટેલ અડાજણ ,, ૨૫૧
 ૨૮૦ ,, જીવણજી પ્રભુદાસ પટેલ મુંબઈ ,, ૨૫૧
- [નોંધ:-ઉપરના ત્રણે આજીવન સભ્યોના પૈસા શ્રી શાંતિલાલ કાલીદાસ પટેલે પોતા તરફથી આપ્યા છે]
- ૨૮૧ શ્રી અરવિંદાબેન મધુભાઈ વ્યાસ ગોંડલ રૂ. ૨૫૧
 (,, પ્રીતમભાઈ જોષી-પ્રિટોરિયા તરફથી.)
 ૨૮૨ ,, એમ. કે. રાડયા મુંબઈ ,, ૨૫૧
 (,, કિરણબેન કાલા-પ્રિટોરિયા તરફથી)
 ૨૮૩ ,, બલેશ્વર સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, બલેશ્વર ,, ૨૫૧
 (સ્વ. શાંતાબેન મગનભાઈના સ્મરણાર્થે શ્રી મગનલાલ ડાહ્યાભાઈ, જોહાનીસ્બર્ગ તરફથી)
 ૨૮૪ શ્રી પ્રજાપતિ વિદ્યાર્થી આશ્રમ, નવસારી રૂ. ૨૫૧
 (શ્રી મણિભાઈ રતનજી ડરબન તરફથી)
 ૨૮૫ ,, ભીખાભાઈ ડાહ્યાભાઈ મિસ્ત્રી, વડોલી ,, ૨૫૧
 (શ્રી મણિભાઈ રતનજી-ડરબન તરફથી)

— * —

કચી વાતની કમી ?

તમારી સલામત છત્રછાયા જેને સાંપડી જાય છે, તથા તમારા અમૃતવપ્ણુ કરનારા અભયકરથી જેવું મસ્તક મંડિત થાય છે, એને આ ભવાટવીમાં શો ભય છે, શેની ચિંતા છે, તથા કચી વાતની કમી છે ?

તમારી અમીમય આંખ જેની આંખસાથે એક થાય છે, અને તમારા આત્માસાથે આત્માનું અનુસંધાન અથવા એકત્વ સાધીને જે શાંતિનું ગીત ગાય છે, એને આ ભવાટવીમાં શો ભય છે, શેની ચિંતા છે, તથા કચી વાતની કમી છે ?

તમારા સુખમય સહવાસમાં જે સદાને સારુ સ્નાન કરે છે, તથા તમારા પ્રેમપીયૂષના પાનથી જેનો પ્રાણુ પ્રકુલિત, પરમતૃપ્ત ને પાવન બને છે, એને આ ભવાટવીમાં શો ભય છે, શેની ચિંતા છે, તથા કચી વાતની કમી છે ?

તમારા ગૌરવગીતાના ઘેનમાં ગળાબૂઝ દૂબી જાય છે, ને તમારી કૃપાના કદ્યદૃમની નીચે જેની કામના કૃતાર્થ થાય છે;

તમારા રતિકરતાં રૂપાળા રૂપપાછળ જેવું હૃદય વારી જાય છે, ને જેનો પ્રાણુભ્રમર તમારી કાયાનાં ઢોલિઢોલિ કમળોપર ઢેલિ કરીને કલ્યાણની કવિતા થાય છે; એને આ ભવાટવીમાં શો ભય છે, શેની ચિંતા છે, તથા કચી વાતની કમી છે ?

એને ગ્રહોની શી ચિંતા, ને કુદરતી ઢોપપણુ એને શું કરી શકે ? એને પ્રારબ્ધની પીડા ક્યાં રહી, ને કર્મક્રમ પણુ એને ક્યાંથી કેદ કરી શકે ? તમારાં ચંદનચરિત ચારુ ચરણુમાં ચિત્તને ચોંટાડીને જે શ્વાસ લે છે, ને પોતાનું જે છે તે અધુજ એને અર્પી દે છે, એ તો કાયમને માટે નિર્ભય છે, નિશ્ચિંત છે, અને એને કચી વાતની કમી રહે છે ?